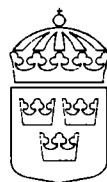

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1989/90:AU8 Arbetsmiljö

1989/90
AU8

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker i detta betänkande av regeringen föreslagna lagändringar i proposition 1989/90:6 om arbetsmiljö och sekretess och i proposition 1989/90:19 om formerna för att utse regionala skyddsombud. I den förstnämnda propositionen föreslås dessutom ändring av förmöreskrifterna i anställningsskyddslagen beträffande vissa tidsbegränsade anställningar. Även det lagförslaget biträds av utskottet. Två med anledning av propositionen om regionala skyddsombud väckta motioner avstyrks av utskottet.

Vidare behandlar utskottet 23 motioner från allmänna motionstiden 1989. Med anledning av dem yttrar sig utskottet i ett inledande avsnitt över centerpartiets, vänsterpartiet kommunisternas och miljöpartiet de grönas förslag till förändringar av mål och inriktning för arbetsmiljöarbetet. Motsvarande yrkanden i motioner från moderata samlingspartiet och folkpartiet har behandlats i betänkandet 1988/89:AU12. Utskottet behandlar därefter olika frågor om hygieniska gränsvärden och i samband därmed de riskfaktorer i arbetsmiljön som kvicksilver, amalgam, lösningsmedel m.m. utgör. Vidare berörs de särskilda arbetsmiljöproblemen i vissa typer av arbete: Bildskärmsarbete, fastighetsskötsel, yrkestrafik, hemvård m.m.

Till betänkandet har fogats 14 reservationer och 5 särskilda yttranden.

Propositionerna

1989/90:6 vari föreslås att riksdagen antar de av lagrådet granskade och i propositionen framlagda förslagen (se *bilaga 1*) till

1. lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160),
2. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
3. lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd,
4. lag om ändring i arbetsrättsliga beredskapslagen (1987:1262).

1989/90:19 vari föreslås att riksdagen antar det av lagrådet granskade och i propositionen framlagda förslaget (se *bilaga 2*) till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160).

Motioner med anledning av proposition 1989/90:19

1989/90:A1 av Marianne Andersson (c) vari yrkas att riksdagen med avslag på prop. 1989/90:19 om ändringar i arbetsmiljölagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en total översyn av den regionala skyddsombudsverksamheten.

1989/90:A2 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förslag till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160).

Motioner från allmänna motionstiden 1989

1988/89:A201 av Marianne Andersson och Jan Hyttring (båda c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att pågående gränsvärdesprovning bör utgå från 10 mikrogram/m³ för industriell kvicksilverexponering och högst 3 mikrogram/m³ vid kontinuerlig exponering,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att provningen bör omfatta förekomsten av skyddseffekter mot upplagring i hjärna/centralnervös påverkan vid kvicksilverexponering i klor/alkalifabriker,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att frågan om lämplig myndighet för att fastställa gränsvärden för kvicksilverexponering i bostadsmiljöer, tandamalgam m.m. bör prövas,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den år 1987 initierade gränsvärdesprovningen skyndsamt bör slutföras.

1988/89:A209 av Rosa-Lill Wåhlstedt m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av samordning och utvecklingsarbete inom företagshälsovården och om möjligheterna att finansiera utvecklingsarbetet genom omfördelning av disponibla resurser.

1988/89:A210 av Reynoldh Furustrand (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att stärka säkerhetsarbetet på gemensamma arbetsställen för byggnadsverksamhet.

1988/89:A213 av Gudrun Schyman (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att arbetarskyddsstyrelsen får i uppdrag att utfärda bättre anpassade föreskrifter vad gäller amalgamets användning och dess påverkan på tandvårdspersonalens hälsa.

1988/89:A222 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag ingående i ett aktionsprogram mot utslagning och dålig arbetsmiljö och som innefattar: a) att gränsvärdena mot för högt arbetstempo, begränsning av skiftarbete, förbud mot ackord och varannan-helg-tjänstgöring t ex inom vården införs, b) att

rätt till arbetsrehabilitering införs och att program upprättas för att ge alla som skall återvända till arbetslivet ett arbete enligt vad motionen anför, c) att en kraftig utbyggnad av yrkesmedicin och forskning sker enligt vad motionen anför, d) att betydande insatser görs för att begränsa bruket av alkohol och droger, e) att utvidgad rätt för skyddsombud att avbryta hälsofarligt arbete införs enligt vad motionen anför, f) att gränsvärden sätts uteslutande från miljöhänsyn, g) att arbetarskyddsstyrelsen ges en sammansättning med kvalificerad majoritet för arbetarparten, h) att åtgärder vidtas för att halvera belastnings- och förslitningsskadorna enligt vad motionen anför, i) att särskilda åtgärder vidtas för att förbättra arbetsmiljön i de kvinnodominerade yrkena, j) att företagshälsovården ges en starkare ställning, k) att arbetsmiljöfrågorna skall bedömas oberoende av påtryckningar från EG, l) att en ny arbetsrättsreform genomförs där de lokala fackföreningarna tillerkänns avgörande maktbefogenheter.

1988/89:A226 av Kaj Nilsson (mp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär utredning av problemen i samband med användningen av de nya brukprodukterna.

1988/89:A229 av Barbro Evermo Palmerlund och Anita Modin (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av regler för utformningen av de fastighetsanställdas arbetsmiljö i bostadsbeståndet.

1988/89:A230 av Sven-Åke Nygårds m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att det i arbetsmiljölagen skrivs in en regel om upplösning av skyddskommitté.

1988/89:A232 av Reynoldh Furustrand m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en förbättrad samordning vad gäller skyddet och tillsynen av den yttre och inre miljön.

1988/89:A242 av Kjell-Arne Welin m.fl. (fp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om de hygieniska gränsvärdena,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om rätt till omplacering för gravida kvinnor,

1988/89:A244 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om forskning om barns och ungdomars arbetsmiljö vid institutet för arbetsmiljöforskning.

Motiveringen återfinns i motion 1988/89:So251.

1988/89:A248 av Sonja Rembo m.fl. (m) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om konsekvensbeskrivningar av de bestämmelser som utfärdas i enlighet med arbetsmiljölagen.

1988/89:A262 av Marianne Carlström och Birthe Sörestedt (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder mot arbetsskador.

1989/90:AUS

1988/89:A263 av Nils-Olof Gustafsson och Bengt-Ola Rytter (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av skyndsamma åtgärder i syfte att fastställa projektörers och konstruktörers ansvar för arbetsmiljö och arbetarskydd.

1988/89:A266 av Börje Hörnlund (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpta säkerhets-arbetsmiljöbestämmelser för yrkestrafikutövare,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpta krav för att undvika sår- och ögonskador i trafiken.

1988/89:A269 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär att arbetarskyddsstyrelsen ges i uppdrag att vid gränsvärdesbestämning för kvicksilverexponering beakta att förhållandena i klor-alkaliindustrin inte kan överföras till andra förhållanden.

2. att riksdagen hos regeringen begär att arbetarskyddsstyrelsen ges i uppdrag att fastställa gränsvärden dels för icke-kontinuerlig exponering av kvicksilverånga, dels kontinuerlig exponering (t.ex. från amalgam i munhålan),

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att gränsvärdesprövningarna bör påskyndas och att nuvarande gränsvärdesansvariga myndighet bör inhämta kompetens kring amalgamfrågan.

1988/89:A274 av Birger Schlaug m.fl. (mp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att arbetarskyddsstyrelsen ges i uppdrag att skärpa föreskrifterna för tandvårdspersonals hantering av amalgam.

1988/89:A277 av Börje Hörnlund m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om inriktningen och omfattningen av yrkesinspektionens arbete,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om behovet av internationella initiativ på arbetsmiljöområdet,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om ett aktionsinriktat arbetsmiljöarbete med utgångspunkt från en allmänt förebyggande politik mot fysisk, psykisk och social ohälsa.

1988/89:A278 av Kersti Johansson och Rosa Östh (båda c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts beträffande behovet av snabba insatser för att förbättra arbetsmiljön i hemtjänst/hemvård.

1988/89:A279 av Göran Engström och Kersti Johansson (båda c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar hos regeringen begära förslag om rätt till omplacering vid bildskärmsarbete enligt det anförda,
2. att riksdagen beslutar ge regeringen till känna vad som anförts beträffande forskning om bildskärmsarbetets arbetsmiljö.

1988/89:A282 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om de uppenbara nackdelarna med jakten på ekonomisk och materiell tillväxt,
2. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om de problem som uppstår då avståndet mellan producent och konsument vidgas,
4. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om sänkt gränsvärde för buller och lösningsmedel,
5. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om riskerna med allt större bolag och EG-harmonisering,
6. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om införande av juridiskt bindande gränsvärden inom hela arbetsmiljöområdet,
7. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om lagstiftning för att tvinga arbetsgivare ge full information om en produkts innehåll,
8. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om lagstiftning om rökfria arbetsmiljöer,
9. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om skyddsombudens utvidgade rättigheter,
10. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om lagstiftning mot ackordslöner,
11. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om utredning av hur företagen skall tvingas ta hänsyn till de s.k. externa effekterna vid dålig arbetsmiljö, bl.a. genom att betala landstingsskatt, ökad avgift till arbetsmiljöfonden samt ökande premie till arbetsmiljöförsäkringar — i relation till arbetsmiljön i företaget,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att arbetsmiljöfrågorna måste prioriteras och åtgärdas — inte bara utredas.

1988/89:A289 av Kersti Johansson och Stina Gustavsson (båda c) vari yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär att en arbetsgrupp tillsätts med uppgift att förbättra och utveckla arbetsmiljön vid ensamarbete.

1988/89:A742 av Ingrid Hasselström Nyvall (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändring av byggnadsstyrelsens normer för målning.

Inledning

Beredningen av riksdagsärendena om arbetsmiljö flyttades den 1 september förra året från socialutskottet till arbetsmarknadsutskottet. I betänkandet 1988/89:AU12 behandlade arbetsmarknadsutskottet för första gången frågor av detta slag. Utskottet tog i det sammanhanget upp främst regeringens framställningar om anslag till arbetarskyddsverket och arbetsmiljöinstitutet och därav föranledda motionsyrkanden. Dessutom behandlades motionsyrkanden om inriktningen av arbetet i den på senhösten 1988 tillsatta arbetsmiljökommissionen.

Övriga motioner från allmänna motionstiden 1989 om arbetsmiljö uppskötts till innevarande riksmöte. Motionerna tar bl.a. upp allmänna frågor om mål och inriktning för arbetsmiljöarbetet samt vissa lag- och författningsfrågor. Ett tiotal motioner föreslår skärpta bestämmelser om användning av kvicksilver och andra skadliga ämnen. Några motioner innefattar åtgärdsförslag beträffande arbetsmiljön för vissa yrkesgrupper. Motionerna kommer att närmare redovisas i de följande avsnitten.

I det föreliggande betänkandet behandlar utskottet vidare två av regeringen i höst avgivna propositioner, 1989/90:6 och 19 om lagändringar beträffande tystnadsplikten för bl.a. skyddsombud resp. formerna för att utse regionala skyddsombud m.m. Dessa propositioner presenteras i det följande.

Innan utskottet övergår till att sakbehandla de ovannämnda propositionerna och motionerna skall här översiktligt redovisas andra aktuella arbetsmiljöfrågor som kan väntas bli förelagda riksdagens prövning i senare sammanhang. Regeringen har sålunda aviserat att den i höst kommer att förelägga riksdagen propositioner om förvaltning och fördelning m.m. av den nya arbetslivsfonden, om elevmedverkan i arbetsmiljöarbetet och om nya bestämmelser beträffande lägsta ålder för tillträde till arbete.

Den kommande propositionen om arbetslivsfonden har att utgå från riksdagens beslut i våras (1988/89:FiU30 rskr. 327) om en tillfällig arbetsmiljöavgift. Avgiftsmedlen, som beräknats komma att uppgå till totalt 10,7 miljarder kronor, skall tillföras en arbetslivsfond, skild från statsbudgeten. Det är förutsatt att fondens tillgångar i sin helhet skall användas till bidrag åt arbetsgivare för olika rehabiliteringsinsatser och till arbetsmiljöförbättrande åtgärder. Arbetsmiljökommissionen har i dagarna yttrat sig till regeringen om fondmedlens användning.

Det kommande förslaget till ändring i arbetsmiljölagens bestämmelser om minimiålder för tillträde till arbete innebär en anpassning till ILO-konventionen nr 138 från år 1973, som Sverige hittills inte har ratificerat.

När det gäller utredningsarbetet på arbetsmiljöområdet har den redan nämnda arbetsmiljökommissionen (Dir. 1988:63) som övergripande uppgift att lägga fram förslag till åtgärder för att ändra sådana arbetsförhållanden som leder till skada och ohälsa. Som underlag för

förslagen skall kommissionen kartlägga förhållanden i arbetsmiljön, som ger upphov till arbetsskador. Kartläggningen förutsätts bli inriktad på att identifiera de mest utsatta arbetena men också på sådana förhållanden som kan innebära nya hälsorisker i arbetsmiljön.

I 1989 års budgetproposition (bilaga 12 s. 27) sammanfattas kommissionens uppgifter så, att den skall

- överväga om ekonomiska styrmedel bör skapas gentemot arbetsgivare för att få bättre arbetsmiljöer
- se hur skador och tillbud följs upp på arbetsplatserna och om de leder till att arbetsgivarna försöker minska risken för nya skador
- pröva hur man kan få snabbt tillgänglig och aktuell information om arbetsskadeutvecklingen
- belysa hur det lokala arbetsmiljöarbetet och det särskilda arbetstagarinflytandet i arbetsmiljöfrågor fungerar
- överväga om det behövs särskilda åtgärder för att öka kunskapen och kompetensen i arbetsplatsernas anpassnings- och rehabiliteringsverksamhet
- överväga om det finns anledning att göra ändringar eller förtydliganden i arbetsmiljölagen eller annan lagstiftning för att de föreslagna åtgärderna skall kunna genomföras.

Utskottet har tidigare denna dag haft ett möte med kommissionens huvudsekreterare för att inhämta information om kommissionens pågående arbete.

I anslutning till att kommissionen tillkallades beslöt regeringen att tillsätta ett råd för arbetsmiljöfrågor med arbetsmarknadsministern som ordförande. Rådet, i vilket ingår bl.a. företrädare för samtliga riksdagspartier, är avsett att vara ett forum för samråd och information i arbetsmiljöfrågor. Rådet har hittills sammanträtt två gånger.

Under de två senaste åren har två offentliga utredningar på arbetsmiljöområdet avslutat sina uppdrag, nämligen utredningen om arbetsmiljö och sekretess, vars betänkande ligger till grund för proposition 1989/90:6, och arbetsolycksutredningen som avgivit betänkandet (SOU 1988:3) Arbetsolycka — "olycka" eller arbetsmiljöbrott?

Vidare skall här nämnas utredningar som utförs av särskilda arbetsgrupper inom arbetsmarknadsdepartementet. Två av dessa arbetsgrupper har slutfört sitt arbete med rapporterna (Ds 1988:61) Regionala skyddsombud resp. (Ds 1989:24) Datatekniken och den personliga integriteten i arbetet — en kartläggning. Det är den förstnämnda rapportens förslag i vad avser formerna för att utse regionala skyddsombud som behandlas i proposition 1989/90:19.

En tredje arbetsgrupp, med uppgift att göra en översyn av vissa bestämmelser i arbetsmiljölagen, har under detta år avgivit betänkandena (Ds 1989:1) Minderårigas tillträde till arbetslivet, (Ds 1989:5) Elevmedverkan i arbetsmiljöarbetet samt (Ds 1989:48) Produktkontroll enligt arbetsmiljölagen, m.m. Arbetsgruppen väntas vid årsskiftet avsluta sitt uppdrag med förslag som rör planering och projektering av byggnadsarbete från arbetsmiljösynpunkt.

Den fjärde arbetsgruppen har till uppgift att utvärdera bl.a. effekterna av det nya bidragssystem som år 1986 började gälla för företagshäl-

sovården. Utvärderingen gäller även lagstiftning, personalutbildning, företagshälsovårdens utbyggnad och dess roll i rehabiliterings- och anpassningsarbetet.

Slutligen skall här erinras om den omfattande utrednings- och forskningsverksamhet på arbetsmiljöområdet som bedrivs inom arbetarskyddsverket, arbetsmiljöinstitutet och arbetslivscentrum. Verksamheten finansieras i skiftande utsträckning av arbetsmiljöfonden, som även ger ekonomiskt stöd till arbetsmiljöforskning vid universitet och högskolor och på andra håll.

Mål och inriktning för arbetsmiljöarbetet

Motionerna

Centerpartiet förespråkar i kommittémotion A277 av Börje Hörnlund m.fl. ett aktionsinriktat arbetsmiljöarbete med utgångspunkt i en allmänt förebyggande politik mot fysisk, psykisk och social ohälsa med sikte på de konkreta problem som finns och uppstår i arbetsmiljön. Ett sådant program, fortsätter motionärerna, måste för att vara framgångsrikt kombineras med en allmän politik som minskar miljöproblemen, begränsar förolyningsrisken och stärker den enskildes hälsa. Motionärerna uttalar att

- kemikaliehoten i alla samhällsmiljöer måste minska
- den psyko-sociala samhällsmiljön måste i ökad utsträckning präglas av gemenskap mellan människorna och ett ömsesidigt ansvarstagande
- arbetsplatserna och arbetsredskapen måste utvecklas utifrån varje individs situation
- samhället måste gå i spetsen för ett arbete inriktat på sunda levnadsvanor.

Motionärerna är inte övertygade om att tillsättandet av arbetsmiljökommissionen och ett arbetsmiljöråd i regeringens kansli är tillräckliga åtgärder för en offensiv praktisk politik för den bättre arbetsmiljö som bör eftersträvas. De yrkar att vad de har anfört skall delges regeringen.

Vidare yrkas tillkännagivanden om vad som anförts i motionen om internationella initiativ på arbetsmiljöområdet och om inriktningen och omfattningen av yrkesinspektionens arbete. När det gäller behovet av internationella initiativ anför motionärerna bl.a. att Sverige både i förhandlingar med EG och genom EFTA-samarbetet och i andra organisationer bör finna former som innebär att arbetsmiljöinsatser inte belastar företagets relativa konkurrenskraft. I vad gäller yrkesinspektionen anser motionärerna att dess verksamhet bör inriktas mot de nya svåra arbetsmiljöerna. Som exempel härpå anges vård- och omsorgsarbete, bildskärmsarbete, arbete i jord och skog.

Vänsterpartiet kommunisterna anser i partimotion A222 att den nuvarande arbetsmiljölagen från år 1978 var ett visst framsteg i kampen för en bättre arbetsmiljö. En del tunga och hälsovådliga arbeten har försvunnit, men alltför många finns fortfarande kvar. Den allvarligaste

bristen i arbetsmiljölagen är att fackföreningarna och de arbetande inte har några konkreta maktbefogenheter som gör det möjligt att motverka ökad arbetstakt, jäkt, stress och utslagning. Dessutom är arbetsorganisationen bristfällig. De för arbetsmiljön avgörande frågorna är hänvisade till förhandlingar enligt medbestämmandelagen, och den lagen ger praktiskt taget inga maktbefogenheter för arbetstagarintresset.

Motionärerna är kritiska mot regeringens åtgärd att tillsätta en arbetsmiljökommission och menar att regeringen inte med hänvisning till den kan avhända sig ansvaret för övergripande och generella åtgärder. De föreslår att riksdagen av regeringen skall begära förslag till ett aktionsprogram mot utslagning och dålig arbetsmiljö. Motionärerna presenterar för egen del följande program i elva punkter:

1. En kraftig skärpning av arbetsmiljölagstiftningen med bl.a. tvingande gränsvärden mot för högt arbetstempo, begränsning av skiftarbete som inte är samhällsnödvändigt, förbud mot ackord och liknande prestationslöner och normer som driver upp arbetstempot samt förbud mot varannan-helg-tjänstgöring t.ex. inom vården.

2. Rätt till arbetsrehabilitering för alla som slagits ut från arbetsmarknaden. En sådan rättighet kräver att program upprättas för att ge lämpliga arbeten för alla som vistas på vårdinstitutioner av alla slag och för dem som nu uppstår förtidspension och vill återgå till arbetsmarknaden.

3. Kraftig utbyggnad av yrkesmedicin och forskning som gäller sambandet mellan missförhållandena på arbetsplatsen och ohälsa.

4. Åtgärder som nedbringa konsumtionen av alkohol, lugnande tabletter och andra droger. Samhället skall ha en restriktiv syn på användandet av droger.

5. En förstärkt ställning för den lokala arbetsmiljökampen och utvidgad rätt för skyddsombud och lokal fackförening att ingripa mot misstänkt hälsofarliga arbetsförhållanden. Skyddsombudens rätt enligt 6 kap. 7 § i AML att stoppa arbete som innebär omedelbar och allvarlig fara skall omfatta alla arbeten som kan misstänkas ge den arbetande ohälsa. Yrkesinspektionens möjligheter att upphäva skyddsombuds beslut skall starkt begränsas.

7. Förslitnings- och belastningsskadorna måste snabbt åtgärdas. Ett första mål är att skapa förutsättningar så att skadorna och kostnadernas omfattning halveras. Makt till de arbetande för att framtinga nya arbetsorganisationer är nödvändig.

8. Maktförhållandena i samhället kräver att arbetarskyddsstyrelsen genom sin centrala roll har en kvalificerad majoritet för arbetarparten.

9. Särskild uppmärksamhet måste riktas mot kvinnornas arbetsmiljö då kvinnor drabbas värst av arbetslivets utveckling. Åtgärder som skyddar gravida kvinnor, inklusive foster är nödvändiga. Rätten till omplacering i vissa fall måste utvidgas etc.

10. Företagshälsovården bör få en starkare ställning och en kraftigare inriktning mot s.k. psykosociala frågor.

11. Arbetsmiljölagens utformning skall vara demokratisk och därmed stå fri och obunden från påtryckningar från EG.

Punkt 6 i programmet redovisas i ett följande avsnitt om gränsvärden.

Miljöpartiet de gröna anför inledningsvis i motion A282 av Claes Roxbergh m.fl. att en dålig arbetsmiljö påverkar inte bara människors

liv under arbetstiden utan även den fria tiden på ett negativt sätt. Dålig arbetsmiljö drabbar familjelivet, sociala relationer, föreningsarbete och privata intressen.

I motionen sägs vidare att vi i dag lever i ett tillväxtinriktat samhälle där vinst och snäv företagsekonomisk lönsamhet styr utvecklingen. Detta leder till att arbetsmiljön blir eftersatt — människan reduceras till en produktionsfaktor. Den enskilda individen uppfattas som blott och bart "arbetskraft", som skall vara "lönsam". Motionärerna yrkar att riksdagen skall delge regeringen vad de anfört om

1. de uppenbara nackdelarna av ekonomisk och materiell tillväxt
2. problemet med det vidgade avståndet producent-konsument, varmed motionärerna avser den import som sker från lågprisländer utan hänsyn till arbetsmiljön där
5. riskerna med allt större bolag och med EG-harmoniseringen och att man hamnar i en blå planekonomi, i vilken allt fler beslut tas i allt färre styrelserum hos allt större transnationella företag
7. lagstiftning som ger skyddsombud rätt att omedelbart stoppa verksamhet när arbetsgivaren vägrar uppgå innehålllet i en produkt
8. förbud i lag mot rökning på alla arbetsplatser
9. rätt och skyldighet för skyddsombud att stoppa verksamhet som överskrider gränsvärden i arbetsmiljö och utsläppsmängder
10. behovet att genom lag införa förbud mot ackordslöner
11. utredning om hur företagen skall kunna tvingas att ta hänsyn till s.k. externa effekter av dålig arbetsmiljö genom skatter och avgifter
12. att arbetsmiljöfrågorna måste prioriteras och åtgärdas — inte bara utredas.

I motionen under yrkandena 4 och 6 aktualiserade frågor om gränsvärden behandlas i ett följande avsnitt med denna rubrik. Motionens yrkande i punkt 3 om sänkning av arbetstiden har behandlats i betänkande 1989/90:AU3.

Marianne Carlström och Birthe Sörestedt (båda s) föreslår i motion A262 ett tillkännagivande till regeringen av vad de har anfört om åtgärder mot arbetsskador. Motionärerna tar särskilt upp olika problem inom kvinnodominerade branscher — vård och omsorg, hotell och restauranter. De pekar vidare på de problem som är förenade med att många arbetsställen är utformade för att passa män, t.ex. när det gäller arbetsverktygen. Motionärerna berör vidare företagshälsovårdens roll för att tillgodose det ökade behovet av förebyggande insatser, och de menar också att försäkringskassornas rutiner bör ses över för att uppnå en snabbare bedömning av arbetsskadeärendena.

Reynoldh Furustrand m.fl. (s) förordar i motion A232 en förbättrad samordning av tillsynen över den yttre och inre miljön. Motionärerna menar att en viss del av kontrollen av exempelvis utsläpp av miljöfarliga ämnen skulle kunna överlätas på yrkesinspektionen.

Rosa-Lill Wåhlstedt m.fl. (s) hemställer i motion A209 om ett tillkännagivande om behovet av samordning och utvecklingsarbete inom företagshälsovården. Denna är splittrad i många små enheter, vilket hindrar ett kvalificerat utvecklings- och utbildningsarbete. Behovet av ett sådant arbete har uppmärksammats endast på ett fåtal håll, bl.a. genom tillkomsten av stiftelsen Metodicum i Örebro. Denna har

byggt upp en referensdatabank av betydelse långt utanför Örebroområdet. Motionärerna anser att det är ett allmänt intresse att institutioner med denna inriktning och kompetens kan utvecklas. Olika finansieringsvägar kan diskuteras. Som en möjlig utväg pekar motionärerna på att man specialdestinerar en viss andel, t.ex. 3 %, av statsbidraget till företagshälsovården.

Utskottets överväganden

Arbetsmiljölagen trädde i kraft den 1 juli 1978 och ersatte då 1949 års arbetarskyddslag, som hade reviderats i väsentliga avseenden år 1973. Den nya lagen kom till efter ett omfattande utredningsarbete, i vilket arbetsmarknadens parter hade ett dominerande inflytande. Lagen antogs i riksdagen under bred politisk enighet på våren 1977 med principiella invändningar endast från vänsterpartiet kommunisterna.

Arbetsmiljölagen har ändrats i följande hänseenden. De tidigare föreskrifterna om arbetstidens förläggning, som bildade lagens 4 kap., har brutits ut ur lagen och ingår numera i 1982 års arbetstidslag. Vid riksmötet 1984/85 antogs nya riktlinjer för företagshälsovårdens framtida inriktning och utbyggnad inkl. ett nytt statsbidragssystem (prop. 1984/85:89, bet. SoU13, rskr. 172). Samtidigt fastslogs skyddskommittéernas uppgift att verka för att arbetsanpassning och rehabiliteringsverksamhet bedrivs på arbetsställena. Statsmakternas beslut i dessa frågor ledde till vissa ändringar i arbetsmiljölagen. Vid påföljande riksmöte beslöts att fr.o.m. år 1987 avskaffa den tidigare kommunala tillsynen över mindre arbetsställen (prop. 1985/86:40, bet. SoU6, rskr. 70). Beslutet innebar att tillsynen över ca 120 000 arbetsställen övertog av den statliga yrkesinspektionen.

I 1987 års budgetproposition (bilaga 12 s. 112) redovisade regeringen för riksdagens kännedom vissa överväganden beträffande arbetsmiljö-tillsynens framtida inriktning med anledning av vad som förordats i utredningsbetänkandet (Ds A 1985:1) Samlad tillsyn av arbetsmiljön.

De senaste årens utveckling visar ett starkt ökat intresse för arbetsmiljöfrågorna. Regeringens beslut att förra hösten tillsätta en arbetsmiljökommission är ett otvetydigt uttryck för detta liksom de redan lämnade eller aviserade propositionerna på arbetsmiljöområdet denna höst. De väckta motionerna i ämnet visar på ett ökat engagemang i dessa frågor också från riksdagspartierna.

Utskottet tar i detta avsnitt först ställning till yrkandena om arbetsmiljöarbetets mål och inriktning i centerpartiets, vänsterpartiet kommunisternas och miljöpartiet de grönas motioner A277, A222 resp. A282. Motsvarande yrkanden i motioner från moderata samlingspartiet och folkpartiet har utskottet i våras av tekniska skäl behandlat i betänkandet 1988/89:AU12.

De tre nu aktuella motionerna presenterar program för det fortsatta arbetsmiljöarbetet. Utgångspunkterna för programmen är olika liksom deras målinriktning. Gemensamt är dock en kritisk inställning till

arbetsmiljökommisionen och dess möjligheter att nå resultat i strävandena att förbättra arbetsmiljön. Utskottet vill därför erinra om följande.

Motiven för regeringens beslut att tillsätta arbetsmiljökommisionen är den oroande utvecklingen av antalet arbetsskador, långtidssjukskrivningar och förtidspensioneringar. Denna utveckling leder till mänskliga problem och lidanden men också till högst betydande samhällsekonomiska kostnader. Såsom sägs i kommissionens direktiv talar såväl individuella och sociala som ekonomiska skäl för att det behövs kraftfulla insatser från många olika håll för att vända utvecklingen och skapa säkrare och tryggare arbetsplatser. Det gäller också att öka möjligheterna för dem som drabbats av skada och ohälsa i arbetslivet att komma tillbaka till ett lämpligt arbete.

Det är mot bakgrund av sådana överväganden som man skall se kommissionens uppdrag att lägga fram förslag till åtgärder för att ändra sådana arbetsförhållanden som skapar skador och ohälsa. Detta allmänna uppdrag innefattar rätt för kommissionen att gå in på en vidsträckt problematik. Med exempel från direktiven kan här nämnas problem sammanhängande med den fysiska arbetsmiljön, arbetets organisation och psykiskt påfrestande inslag eller otillräckligt inflytande över den egna arbetssituationen. Kommissionen har vidare att undersöka behoven av ekonomiska styrmedel, uppföljning och redovisning av arbetsskador och behovet av åtgärder för en bättre fungerande anpassnings- och rehabiliteringsverksamhet.

Exemplifieringen, som inte är uttömmande, visar att de i motionerna gjorda frågeställningarna i betydelsefulla avseenden är aktualiserade i arbetsmiljökommisionens uppdrag. Man bör vidare hålla i minnet att uppdraget är avsett att utgöra en tidsbegränsad insats — det skall enligt planerna vara fullgjort under första hälften av nästa år. Med hänsyn härtill anser utskottet att man bör avvakta resultatet av kommissionens arbete liksom av övriga nu pågående utredningar innan man tar ställning till inriktningen av det fortsatta arbetet på arbetsmiljöområdet. Utskottet avstyrker i enlighet med denna ståndpunkt motionerna A222 (vpk), A277 (c) och A282 (mp) i de aktuella delarna.

Också de i motion A262 (s) påtalade behoven av *åtgärder mot arbetsskador* kan enligt utskottets mening väntas i huvudsak bli tillgodosedda genom arbetsmiljökommisionens arbete och genom den samtidigt pågående utvärderingen av företagshälsovården. Utskottet avstyrker därmed även denna motion.

Två av motionerna i detta avsnitt har yrkanden som gäller yrkesinspektionen.

Börje Hörnlund m.fl. (c) efterlyser i motion A277 en målmedveten *inriktning av yrkesinspektionens verksamhet* mot vad motionärerna anser vara de nya svåra arbetsmiljöerna (vård- och omsorgsarbete, bildskärmsarbete, arbete i jord och skog m.m.).

När det gäller arbetsmiljötillsynen pågår ett utvecklingsarbete inom arbetarskyddsverket med syfte att förändra arbetsformerna och förbättra kvaliteten och effektiviteten. Principerna för utvecklingsarbetet redovisades som förut nämnts för riksdagen i 1987 års budgetproposi-

tion. I 1989 års budgetproposition (bilaga 12 s. 123) anför arbetsmarknadsministern ytterligare synpunkter på tillsynsverksamheten, varvid hon bl.a. uttalar sig för en mer målmedveten styrning av inspektionsresurserna. Hennes slutsats är att det pågående utvecklingsarbetet bör leda till en omprioritering av yrkesinspektionens insatser både för att öka besöksverksamheten och bättre styra den till de mest utsatta arbetsplatserna.

Härutöver kan påpekas att det ingår i arbetsmiljökommissionens uppdrag att lämna förslag om inriktning och organisation av arbetsmiljöarbetet och samhällets insatser.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att det inte är påkallat för riksdagen att göra ett uttalande av det slag som begärs i motion A277. Motionen avstyrks därmed i denna del.

Vad sedan beträffar yrkandet i motion A232 (s) om *medverkan från yrkesinspektionen i tillsynen av den yttre miljön* vill utskottet först hänvisa till att statsmakterna så sent som på våren 1988 fattat beslut om miljövårdsarbetets organisation (prop. 1987/88:85, bet. JoU23, rskr. 373). De förändringar i miljövårdsorganisationen som aviserades i denna proposition är nu under genomförande. I 1989 års budgetproposition (bilaga 16 s. 11) påpekar miljö- och energiministern att det finns ett samband mellan den inre och yttre miljön, framför allt när det gäller kemikaliehanteringen. En framgångsrik kamp för bättre arbetsmiljö i det avseendet ger därför förutsättningar för en förbättring av den yttre miljön. Hon väntar sig av det skälet att arbetsmiljökommissionen kan få betydelse för miljövårdsarbetet som helhet. Utskottet instämmer häri och anser med anledning av motion A232 att pågående utvecklingsarbete på såväl miljövårds- som arbetsmiljöområdet ger de närmast berörda myndigheterna — naturvårdsverket, kemikalieinspektionen och arbetarskyddsstyrelsen — anledning att överväga behovet att i smidiga former bygga ut samarbetet myndigheterna emellan och när så befinner lämpligt pröva nya samverkansmöjligheter. Utöver dessa uttalanden är utskottet inte berett att föreslå någon riksdagens åtgärd på grund av motionen. Utskottet återkommer dock till samordningsfrågorna i avsnittet om gränsvärdesfrågor m.m.

Sist i detta avsnitt tar utskottet upp yrkandet i motion A209 av Rosa-Lill Wåhlstedt m.fl. (s) om *samordning och utvecklingsarbete inom företagshälsovården*. För att säkerställa finansieringen av ett sådant utvecklingsarbete tänker sig motionärerna att en viss mindre andel av statsbidraget till företagshälsovården skall användas för ändamålet.

Utskottet kan stryka under motionärernas uppfattning om betydelsen av kvalificerade utvecklings- och utbildningsinsatser inom företagshälsovården och att det är värdefullt med lokala initiativ på området. Vad gäller statsbidragsfrågan hänvisar utskottet till den ovannämnda utvärderingen av företagshälsovården som nu pågår och som särskilt avser bidragssystemets utformning. I avvaktan på att utvärderingen genomförs är utskottet inte berett att initiera bidragsförändringar utan avstyrker motionen.

Arbetsmiljö och sekretess, m.m.

Propositionen

Regeringen föreslår i proposition 1989/90:6 ändringar i dels arbetsmiljö- och sekretesslagarna, dels anställningsskyddslagen. Till grund för förslagen ligger betänkandet (SOU 1987:66) Arbetsmiljö- och sekretess resp. avsnitt i departementspromemorian (Ds A 1987:7) Objektsanställning m.m. Såväl utredningsbetänkandet som departementspromemorian har remissbehandlats. De till propositionen fogade lagförslagen har granskats av lagrådet.

De föreslagna ändringarna i arbetsmiljölagen (7 kap. 13 §) och sekretesslagen (14 kap. 7 och 10 §§) anges ha till syfte att underlätta för skyddsombud och vissa andra fackliga förtroendemän att utan hinder av tystnadsplikt föra sekretessbelagd information vidare till sakkunniga och andra experter i arbetsmiljöfrågor hos centrala fackliga organisationer. I sammanhanget föreslås tystnadsplikt även för mottagaren av informationen. Vidare föreslås uttryckliga bestämmelser i arbetsmiljölagen om rätt för skyddsombud och likställda att föra sekretessbelagd information vidare till ledamöter i lokala fackliga styrelser. Vad särskilt gäller skyddskommittéledamöter föreslås i sekretesslagen bestämmelser som slår fast begränsningar i sekretessen även i förhållande till sådana ledamöter.

Vidare föreslås vissa redaktionella ändringar i syfte att åstadkomma större enhetlighet i utformningen av tystnadspliktsbestämmelserna.

I lagen om anställningsskydd finns formföreskrifter som reglerar vad en arbetsgivare skall iaktta när en arbetstagare inte erbjuds fortsatt anställning i samband med att en tidsbegränsad anställning upphör. Regeringen föreslår förenklingar i dessa formföreskrifter, vilket medför att den sammanlagda tiden för att avveckla en sådan anställning krymper från drygt sex veckor till en månad. Härigenom uppnås en samordning med vissa ledighetslagars bestämmelser om de tider inom vilka en arbetsgivare är skyldig att återta en arbetstagare som vill avbryta sin ledighet och återinträda i tjänst.

Med anledning av förslaget i denna del föreslås även en viss följdändring i den arbetsrättsliga beredskapslagen.

De föreslagna lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1990.

Utskottets överväganden

I det förevarande lagstiftningsärendet har inte väckts några motioner. Utskottet noterar vidare att lagförslagen i allt väsentligt har godtagits av lagrådet. De erinringar lagrådet har gjort har beaktats vid lagförslagens slutliga utformning. Med dessa konstateranden biträder utskottet regeringens förslag.

Regionala skyddsombud

Propositionen

Regeringen föreslår i proposition 1989/90:19 ändringar i arbetsmiljölagen (6 kap. 2 § med följdändring i 9 kap. 2 §) som skall ge en facklig organisation rätt att i fortsättningen utse regionalt skyddsombud utan att först inhämta medgivande av yrkesinspektionen. Vidare föreslås ett förtydligande av förutsättningarna för att ett regionalt skyddsombud skall få utses.

Regeringens förslag grundas på den nya ordning för att tillsätta regionala skyddsombud som förordades i departementspromemorian (Ds 1988:61) Regionala skyddsombud och däröver avgivna remissyttrandena.

Promemorieförslaget har tidigare presenterats för riksdagen i proposition 1988/89:125, bilaga 8. I det sammanhanget redovisades också förslag om nytt bidragssystem för verksamheten med regionala skyddsombud. Utskottet yttrade sig i dessa frågor i betänkande 1988/89:AU20.

Det i proposition 1989/90:19 intagna lagförslaget har utan erinran granskats av lagrådet.

Motionerna

Marianne Andersson (c) anser i motion A1 att det kan finnas skäl som talar för att den av regeringen föreslagna förenklingen genomförs. Innan man företar en sådan administrativ förändring bör dock först göras en total, förutsättningslös översyn av den regionala skyddsombudsverksamheten för att analysera verksamhetens effektivitet och nytta både i förhållande till satsade medel och former för finansieringen. Motionären yrkar mot denna bakgrund att riksdagen skall avslå proposition 1989/90:19 och att regeringen ges till känna vad hon anfört om behovet av en förutsättningslös översyn av de regionala skyddsombudens verksamhet.

Vänsterpartiet kommunisterna yrkar i motion A2 en ändring i lagförslaget. Vpk delar arbetarskyddsstyrelsens uppfattning att avsaknad eller förekomst av någon medlem inte bör ställas som villkor för att ett regionalt skyddsombud skall få utses. Ett lagtextförslag med denna innebörd presenteras i motionen.

I två under den allmänna motionstiden 1989 väckta motioner berörs också frågor om regionala skyddsombud.

Reynoldh Furustrand (s) efterlyser i motion A210 en översyn av arbetsmiljölagens bestämmelser om samordningsansvaret på byggarbetsplatser. Motionären framhåller att ett fungerande samordningsansvar har stor betydelse för att arbetet på en byggarbetsplats skall utföras på ett säkert sätt. Tillämpningen av bestämmelserna sägs dock vara bristfällig, och missuppfattningar förekommer. Vidare hänvisas till att arbetarskyddsstyrelsen nyligen avgjort två besvärärenden beträffande samordningsansvaret. Styrelsens beslut visar enligt motionären att de

aktuella bestämmelserna i 3 kap. 7 § arbetsmiljölagen innehåller otydligheter som kan vara till men för skyddsarbetet på arbetsplatserna. Bestämmelserna bör därför snarast överses.

Sven-Åke Nygårds m.fl. (s) föreslår i motion A230 att bestämmelserna i arbetsmiljölagen (6 kap. 8—9 §§) om skyddskommitté kompletteras med en regel om upplösning av kommittén. Med en sådan åtgärd kommer att ges möjligheter att utöva tillsyn av ett arbetsställe genom ett regionalt skyddsombud. Den viktigaste konsekvensen av åtgärden, tillägger motionärerna, blir kanske att arbetsgivaren inför hotet att skyddskommittén läggs ned ser till att arbetet i kommittén fungerar.

Utskottets överväganden

Regeringens förslag i proposition 1989/90:19 syftar till att förenkla formerna för att tillsätta regionala skyddsombud. Detta skall ske genom att man slopar den nuvarande tillståndsgivningen från yrkesinspektionen. En facklig organisation skall alltså i fortsättningen kunna utse ett regionalt skyddsombud utan att behöva inhämta särskilt medgivande av yrkesinspektionen till åtgärden.

Tanken att på detta sätt förenkla formerna för att utse regionala skyddsombud redovisades för riksdagen i våras genom proposition 1988/89:125 (bilaga 8) med förslag till tilläggsbudget II. Utskottet anförde för sin del i betänkande 1988/89:AU20 att det var positivt att en ny och mindre arbetskrävande ordning för att tillsätta regionala skyddsombud hade aviserats. Även önskemål om en total översyn av verksamheten med regionala skyddsombud prövades av utskottet i det sammanhanget. Utskottet uttalade att behovet av en sådan översyn fick anses vara tillgodosett genom att arbetsmiljökommissionen enligt direktiven skall belysa det lokala arbetsmiljöarbetet, vari ingår bl.a. att se över det lokala skyddsarbetets ställning och organisation.

Vad som anförts i motion A1 av Marianne Andersson (c) ger inte utskottet anledning att ändra sina tidigare ställningstaganden. Utskottet avstyrker således det i motionen framställda yrkandet om avslag på proposition 1989/90:19.

Som förutsättning för att utse ett regionalt skyddsombud skall som hittills gälla att det på det berörda arbetsstället inte har tillsatts någon skyddskommitté. Detta är uttryckligen utsagt i den aktuella lagbestämmelsen, 6 kap. 2 § arbetsmiljölagen, i nu gällande lydelse. En annan förutsättning, som inte är inskriven i lagtexten men gäller med stöd av uttalanden i lagens förarbeten, är att den fackliga organisation som utser ombudet skall ha åtminstone någon medlem på arbetsstället. Regeringens lagförslag innebär att denna senare förutsättning tas in i lagtexten.

Vid ärendets remissbehandling har arbetarskyddsstyrelsen framfört uppfattningen att man inte längre bör ställa upp ett medlemskrav. Vpk biträder denna uppfattning och föreslår i motion A2 en föreskrift i lagen om att en facklig organisation skall ha rätt att utse ett regionalt skyddsombud oavsett om den har någon medlem på arbetsstället eller ej.

Arbetskyddsstyrelsens förslag att avskaffa medlemskravet har prövats vid regeringens beredning av ärendet. En konsekvens av styrelsens och vpk:s förslag är att regionala skyddsombud kan komma att utses även för arbetsställen där de inte har rätt att verka. Med hänsyn härtill och till övriga i propositionen redovisade överväganden i frågan ansluter sig utskottet till regeringens förslag på denna punkt och avstyrker motion A2.

Inte heller i övrigt har utskottet funnit anledning till invändning mot det till proposition 19 fogade lagförslaget, som alltså bör antas av riksdagen.

Utskottet övergår här efter till de två motionerna från allmänna motionstiden om regionala skyddsombud.

Reynoldh Furustrand (s) har i motion A210 aktualiserat arbetsmiljölagens bestämmelser om *samordningsansvaret på byggarbetsplatser*.

När två eller flera samtidigt bedriver verksamhet på samma arbetsställe skall de samråda och gemensamt verka för att åstadkomma tillfredsställande skyddsförhållanden. En allmän bestämmelse av denna innebörd finns i lagens 3 kap. 6 §. I 7 § samma kapitel finns bestämmelser om bl.a. det i motionen nämnda samordningsansvaret på byggarbetsplatser.

Samordningsansvaret berörs i ett av avsnitten i proposition 1989/90:19. Det sammanfattas där som en skyldighet att bygga upp och ansvara för att en lämplig arbetsmiljöverksamhet byggs upp i samverkan. Vid sidan av samordningsansvaret finns ett särskilt ansvar för den som råder över arbetsstället eller upplåter lokal eller markområde för arbete eller såsom personalutrymme. Arbetsmarknadsministern konstaterar i propositionen att frågan hur man skall lösa de problem som kan uppstå trots reglerna om samordnings- och arbetsställeansvar, inte har utretts tillräckligt utan bör tas upp i ett annat lämpligt sammanhang. Utskottet utgår med hänvisning till detta uttalande från att de nämnda ansvarsfrågorna kommer upp till förnyade överväganden, varmed syftet med det i motion A210 framställda yrkandet om en översyn av hithörande bestämmelser får anses vara tillgodosett. Motionen avstyrks sålunda.

Med anledning av yrkandet i den andra motionen, A230 av Sven-Åke Nygårds m.fl. (s), om att i arbetsmiljölagen införa en lagregel om *upplösning av skyddskommitté* får utskottet anföra följande.

Den bakomliggande tanken med förslaget är att det med en sådan åtgärd skall bli möjligt att låta arbetsställen med dåligt fungerande skyddsverksamhet komma under tillsyn av ett regionalt skyddsombud. Som utskottet ser det bör det dock på sådana arbetsställen i första hand vara yrkesinspektionens sak att ingripa. Det är enligt instruktionen för arbetskyddsverket en uppgift för yrkesinspektionen att främja skyddsverksamheten på arbetsställena och bevaka att arbetsgivarna planerar och bedriver denna verksamhet så att arbetsmiljön tillgodoses. Därjämte åligger det inspektionen att främja samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare på arbetsmiljöområdet. Utskottet är för den skull inte övertygat om att det behövs en uttrycklig bestämmelse om upplösning av skyddskommitté och avstyrker därmed motion A230.

Motionerna

Sonja Rembo m.fl. (m) föreslår i motion A248 ett tillkännagivande av vad som i motionen anförts om konsekvensbeskrivningar av de bestämmelser som utfärdas i enlighet med arbetsmiljölagen.

Motionärerna anför att eftersom lagarna på arbetsmiljöområdet har ramkaraktär så uppstår behov av tillämpningsföreskrifter. Fördelen med ramlagstiftning på det här området är att det är möjligt att förhållandevis snabbt ta hänsyn till ny teknik eller nya forskningsrön. Samtidigt har emellertid myndigheternas normgivning i enlighet med ramlagen tenderat att bli alltför rikhaltig. Därmed riskerar bestämmelserna att undanskymma det övergripande målet.

Alla myndighetsbeslut som syftar till att utöka regleringen på arbetsmiljöområdet bör följas upp. Konsekvensbeskrivningar som redovisar de uppnådda målen, kostnader och eventuella följdverkningar bör göras. På så vis kan en alltför yvig regelflora undvikas och lagstiftningen göras till ett rationellt instrument i strävandena efter en bättre arbetsmiljö.

Nils-Olof Gustafsson och Bengt-Ola Rytter (båda s) hemställer i motion A263 om ett tillkännagivande om behovet av skyndsamma åtgärder för att fastställa projektörers och konstruktörers ansvar för arbetsmiljö och arbetarskydd. Motionärerna påpekar att socialutskottet (SoU 1986/87:17) med anledning av en likartad motion hänvisade till en av regeringen tillsatt utredning av frågan och att socialutskottet förutsatte att utredningsarbetet skulle bedrivas skyndsamt. Motionärerna konstaterar att utredningsarbetet hittills inte har medfört att regeringen har presenterat något förslag i denna angelägna fråga.

Utskottets överväganden

Vad först beträffar den i motion A248 (m) berörda frågan om *konsekvensbeskrivningar* av arbetarskyddsverkets tillämpningsföreskrifter hänvisar utskottet till de bestämmelser som gäller enligt den s.k. begränsningsförordningen (1987:1347). Förordningen ålägger generellt myndigheterna att underställa regeringen tilltänkta regler om dessa kommer att medföra inte oväsentliga kostnadskonsekvenser. Arbetarskyddsverket är visserligen undantaget från denna underställningsskyldighet, men däremot gäller för verket liksom för andra myndigheter den skyldighet som följer enligt förordningen att utreda tänkbara kostnadsmissiga konsekvenser av planerade föreskrifter. Dessutom skall de som berörs av föreskrifterna få tillfälle att yttra sig i frågan. Motionärernas önskemål om konsekvensbeskrivningar får därmed anses vara i rimlig mån tillgodosedda. Det kan vidare erinras om att beslut om att utfärda tillämpningsföreskrifter fattas av arbetarskyddsstyrelsens styrelse, i vilken arbetsmarknadsparterna är väl representerade. Parterna deltar f.ö. även i det arbete som föregår utfärdandet av

föreskrifterna. Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att det inte föreligger behov för riksdagen att göra det i motion A248 begärda tillkännagivandet till regeringen, varför motionen avstyrks i denna del.

Vad härefter gäller den begäran som framställs i motion A263 (s) om skyndsamma åtgärder för att fastställa *projektörers och konstruktörers ansvar* i arbetsmiljöhänseende har utskottet inhämtat att det utredningsarbete som pågår i frågan bedöms vara avslutat vid årsskiftet. Det kan erinras om att den nu aktuella frågan har ingått i det större utredningsarbete om ändringar i arbetsmiljölagen som utförts av arbetsgruppen för översyn av vissa bestämmelser i arbetsmiljölagen. Detta arbete har, som tidigare redovisats, lett till tre betänkanden med förslag till ändringar i arbetsmiljölagen. Utskottet utgår från att regeringen efter remissbehandling redovisar sina överväganden i frågan för riksdagen utan onödigt dröjsmål. Något ytterligare initiativ från riksdagens sida bedömer utskottet inte vara erforderligt. Motionsyrkandet härom bör alltså inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Rätt till omplacering

Kjell-Arne Welin m.fl. (fp) yrkar i motion A242 att riksdagen som sin mening skall delge regeringen vad som anförts i motionen om rätt för gravida kvinnor till omplacering, som ger bättre skydd i arbetsmiljöer som kan vara skadliga för fostret. Kan omplacering inte ske bör omedelbart inträda rätt till utbyggd havandeskapspenning.

Göran Engström och Kersti Johansson (båda c) hemställer i motion A279 att riksdagen av regeringen begär förslag om rätt för gravida kvinnor till omplacering vid bildskärmsarbete. Motionärerna hänvisar till en amerikansk epidemiologisk undersökning, enligt vilken det föreligger ett statistiskt säkerställt samband mellan antalet missfall och antalet arbetade timmar vid bildskärmsarbete. Forskningen är dock inte entydig, fortsätter motionärerna, som menar att det är angeläget med en brett upplagd studie, i vilken man tar in alla aspekter på riskerna med bildskärmsarbete.

Bestämmelser om rätt för gravida kvinnor till omplacering finns i 12 § föräldraledighetslagen. Om kvinnan inte kan utföra fysiskt påfrestande arbetsuppgifter kan hon begära omplacering till mindre ansträngande arbete med bibehållen lön fr.o.m. sextionde dagen före den beräknade nedkomsten. Får kvinnan inte sysselsättas i sitt arbete på grund av att detta enligt föreskrift är förbjudet under havandeskap har hon också rätt till omplacering med oförändrade avlöningsförmåner. I det fallet gäller inte någon tidsgräns av det nyss angivna slaget. Förbudet skall vara meddelat genom en föreskrift som har utfärdats med stöd av bestämmelserna i 3 kap. 16 § arbetsmiljölagen.

Den omplaceringsrätt som föräldraledighetslagen ger gravida kvinnor är inte absolut utan förutsätter att "det skäligen kan krävas" att arbetsgivaren ordnar annat arbete åt kvinnan. Kan omplacering inte ske har hon rätt till ledighet med havandeskapspenning enligt 3 kap. 9 § lagen (1962:381) om allmän försäkring. Denna rätt gäller under förutsättning antingen att hennes arbetsförmåga är nedsatt med minst

hälften eller att förbud för arbetet gäller enligt den nyssnämnda bestämmelsen i arbetsmiljölagen. Ett sådant förbud har hittills endast meddelats för dykeri- och blyarbeten.

Det är enligt utskottets uppfattning angeläget med ytterligare forskning som underlag för att bedöma behovet av ytterligare åtgärder till skydd för kvinnor vid graviditet. Mot den bakgrunden kan noteras som tillfredsställande att genetiska skador och fosterskador tillhör de prioriterade forskningsområdena vid arbetsmiljöinstitutet. De nya rön som görs bör självfallet utan omgång få genomslag i regelsystemet. Utskottet är dock inte berett att nu tillstyrka en generell rätt till omplacering och havandeskapspenning såsom förordas i motion A242 (fp). Utskottet ansluter sig på den punkten till den bedömning som tidigare gjorts av socialutskottet vid prövning av likartade yrkanden (se SoU 1987/88:9 s. 19). Vidare kan hänvisas till att socialförsäkringsutskottet i betänkandet 1989/90:SfU3 nyligen avstyrkt ett motionsyrkande (vpk) om utredning om gravida kvinnors behov av ledighet i slutet av graviditeten. På grund av det anförda avstyrks det aktuella yrkandet i motion A242.

När det sedan gäller *bildskärmsarbete* ger avtal och överenskommelser gravida kvinnor rätt att begära omplacering från sådant arbete. På den statliga sidan gäller dessutom råd och anvisningar utfärdade av statens arbetsmiljönämnd. Utskottet instämmer med vad som anføres i motion A279 (c) om att det är angeläget att bildskärmsarbetets effekter på människan blir föremål för fortsatt forskning. Sådan forskning är också ett prioriterat område vid arbetsmiljöinstitutet. I detta ingår studier av graviditetsutfall, hudförändringar, synbesvär samt ergonomiska och andra stressrelaterade effekter av bildskärmsarbete. Problemen är också föremål för en vidsträckt internationell forskning. Dess resultat sammanfattades vid den andra internationella bildskärmskonferensen, som ägde rum i september i Montreal (den första hölls i Stockholm år 1986). Med hänsyn till den avtalsreglering som skett och till den uppmärksamhet som bildskärmsarbetet ägnas från olika forskningsaspekter såväl i Sverige som utomlands anser utskottet att det inte är påkallat för riksdagen att vidta de i motion A279 föreslagna åtgärderna. Utskottet avstyrker följaktligen motionen.

Gränsvärdesfrågor m.m.

Inledning

Med stöd av arbetsmiljölagen (1977:1160) och arbetsmiljöförordningen (1977:1166) kan arbetarskyddsstyrelsen meddela föreskrifter för planering och kontroll av arbetsmiljön. Såväl för arbetsplatsen som för utrustning kan gränsvärden föreskrivas. Bakgrunden är de risker som den tekniska utvecklingen fört med sig. Enligt förarbetena finns det starka skäl att utsträcka gränsvärdessystemet till allt fler kemiska och fysikaliska faktorer i arbetsmiljön efter hand som förutsättningar föreligger. Kriterierna bör vara stränga, bl.a. med hänsyn till människors olika känslighet för besvär. Vidare framhålls i detta sammanhang att

alla möjligheter bör tas till vara för att hindra att människor som är särskilt känsliga utsätts för inverkan som för dem kan innebära speciella risker.

I arbetarskyddsstyrelsens författningssamling redovisas kungörelsen (AFS 1989:4) med nya föreskrifter om hygieniska gränsvärden samt allmänna råd om tillämpningen. Föreskrifterna träder i kraft den 1 januari 1990. Enligt föreskrifterna skall arbete planeras och bedrivas så att expositionen för ämnen, som kan föranleda ohälsa, blir så låg som möjligt. Då det är uppenbart att en luftförorening orsakar exposition som inte är godtagbar med hänsyn till de hygieniska gränsvärdena, skall åtgärder snarast vidtas. I bilaga till föreskrifterna redovisas gränsvärdeslistan.

Därutöver föreskrivs att vissa cancerframkallande ämnen — med angivna undantag — inte får hanteras samt att vissa andra cancerframkallande ämnen endast får hanteras efter tillstånd av yrkesinspektionen. Brott mot dessa föreskrifter kan medföra böter eller fängelse i högst ett år.

Enligt de allmänna råden om tillämpningen av föreskrifterna anger ett hygieniskt gränsvärde den högsta halten av en luftförorening vid vilken den exponerade personen avses vara skyddad mot ohälsa. Variationen i känslighet mellan individer är dock stor, och det kan därför enligt de allmänna råden inte uteslutas att ett fåtal personer i en stor grupp, som är exponerad för halter kring eller under gränsvärdet, kan få lindriga och övergående besvär. Det kan heller inte uteslutas, att ett ännu mindre antal personer kan få sjukdomssymtom.

Beträffande det rent praktiska arbetet med framtagande av kungörelsen om hygieniska gränsvärden har utskottet inhämtat följande:

Två arbetsgrupper medverkar i arbetet att ta fram listan — den till arbetarskyddsstyrelsen knutna föreskriftsgruppen resp. den till arbetsmiljöinstitutet knutna kriteriegruppen för hygieniska gränsvärden. Föreskriftsgruppen, där representanter för arbetarskyddsstyrelsen och arbetsmarknadens parter ingår, prioriterar förslag om önskvärda förändringar av olika gränsvärden eller införandet av nya ämnen i gränsvärdesförteckningen. Därefter beställer man vetenskapligt dokumentationsunderlag från kriteriegruppen, vilken är sammansatt av forskare samt experter från arbetsmarknadens parter.

Kriteriegruppen sammanställer vetenskaplig dokumentation om det aktuella ämnet. Dokumentationen bygger på såväl svenska som utländska forskningsresultat. Kriteriegruppen skriver sedan ett underlag som överlämnas till föreskriftsgruppen.

I föreskriftsgruppen diskuteras kriteriegruppens dokumentation samt annan tillgänglig dokumentation. Vidare görs en bedömning av näringslivsfrågor på det aktuella området, hur stora mängder av det aktuella ämnet som hanteras, hur stora arbetstagargrupper som är utsatta, dagens exponering, tekniska möjligheter att minska exponeringen, kostnadsfrågor, kontrollmöjligheter samt kostnader för mätning och analys m.m.

Efter diskussion i föreskriftsgruppen sammanställer arbetarskyddsstyrelsen ett förslag till kungörelse, vilket sänds på remiss till arbetsmark-

nadens parter m.fl. Remissvaren beaktas och därefter överlämnas ett förslag till arbetarskyddsstyrelsens styrelse, vilken fattar beslut om utfärdande av en kungörelse.

De hygieniska gränsvärdena revideras löpande av arbetarskyddsstyrelsen, bl.a. mot bakgrund av de nya forskningsrön som framkommer.

Som ovan nämnts finns det möjlighet att också föreskriva gränsvärden för utrustning på arbetsplatsen. Arbetarskyddsstyrelsens kungörelse med föreskrifter om buller, AFS 1986:15, innebär att arbete skall planeras och bedrivas så att bullerexponeringen blir låg. Om bullerexponeringen överstiger vissa angivna exponeringsvärden (i bilaga till kungörelsen) skall åtgärder vidtas för att minska exponeringen.

Allmänna frågor om gränsvärden

I tre motioner behandlas allmänna frågor om *gränsvärdessättning*.

I anslutning till förslag om aktionsprogram mot utslagning och dålig arbetsmiljö (vilket behandlats i det föregående) begär vänsterpartiet kommunisterna i motion A222 att gränsvärden uteslutande sätts från miljöhänsyn; inte utifrån ekonomiska faktorer. Gränsvärdessättningen skall ske med klara säkerhetsmarginaler.

Kjell Arne Welin m.fl. (fp) anför i motion A242 att den snabba utvecklingen inom det kemiska området medfört att det i dag råder brist på kunskap vad gäller olika ämnens effekter. Enligt motionärerna bör grundprincipen i en sådan situation vara försiktighet i gränsvärdessättningen. Vidare understryks i motionen vikten av att arbetarskyddsstyrelsen vid sin översyn av gränsvärdena beaktar förekomsten av synergieffekter.

I motion A282 av Claes Roxbergh m.fl. (mp) framhålls att gränsvärden måste skärpas så att de utgör ett säkert skydd mot skadeverknningar. Det bör införas juridiskt bindande gränsvärden inom hela arbetsmiljöområdet.

Utskottet gör för sin del följande bedömning. Arbetsmiljölagen är en ramlag, och en precisering av kraven — t.ex. i form av hygieniska gränsvärden — måste i stor utsträckning hänskjutas till tillsynsmyndigheterna. Den omständigheten att kraven preciseras först i tillämpningsföreskrifter innebär dock inte att kraven är mindre bindande för arbetsgivaren.

Enligt utskottets uppfattning motsvarar gränsvärdessystemet de allmänna krav som bör ställas för att så långt som möjligt begränsa expositionen för ämnen som kan föranleda ohälsa. Med hänsyn till att ogynnsamma effekter kan uppstå inom alla arbetsområden konstaterar utskottet att det ofta gäller att nedbringa dessa effekter utan att hindra verksamheten mer än nödvändigt. Som redovisats inledningsvis i detta avsnitt föregås kungörelsen med föreskrifter om hygieniska gränsvärden av en stegvis process med redovisning av alla de faktorer som är av vikt för att få en samlad bedömning av riskerna. Med hänsyn till den snabba utvecklingen inom det kemiska området och risken för att kunskapsluckor kan uppstå vill utskottet för sin del betona att både säkerhet och snabbhet är av vikt vid processen med framtagande av

gränsvärden. Utskottet förutsätter — i likhet med vad som framförts av socialutskottet i bl.a. SoU 1987/88:9 — att arbetarskyddsstyrelsen fastställer de hygieniska gränsvärdena på en så låg nivå som möjligt, så att betryggande marginal uppnås till den nivå där oacceptabla skadeeffekter kan uppstå.

Med hänvisning till vad som ovan anförts avstyrker utskottet aktuella delar av motionerna A222 (vpk), A242 (fp) och A282 (mp).

Gränsvärden m.m. för specificerade ämnen

I det följande behandlas motionsyrkanden angående gränsvärden, restriktioner m.m. för specificerade ämnen. Som en allmän kommentar vill utskottet framhålla att riksdagen genom arbetsmiljölagen har gett regeringen och arbetarskyddsstyrelsen erforderliga bemyndiganden att vid behov vidta åtgärder mot sådana förhållanden som kan ha negativa effekter ur arbetsmiljösynpunkt. Enligt utskottets mening bör riksdagen i första hand behandla mer övergripande frågor på arbetsmiljökontrollens område.

I två motioner behandlas frågor om *gränsvärden för kvicksilverexponering*.

I motion A201 av Marianne Andersson och Jan Hyttring (båda c) samt i motion A269 av Birger Schlaug m.fl. (mp) hänvisas till att det nuvarande gränsvärdet för kvicksilver år 1971 har fastställts till 50 mikrogram/m³ med ledning av gränsvärdesdokumentation som helt byggde på arbetsmiljöexponering i klor-alkalifabriker. Vidare beskrivs en undersökning från år 1968, vilken visat att närvaro av klor vid kvicksilverpåverkan innebär ett skydd för upplagring i hjärnan. Enligt motionärerna kan förhållandena i klor-alkaliindustrin därför inte utan vidare överföras till annan arbetsmiljöexponering och än mindre till miljöer där individen kan utsättas för kontinuerlig exponering, t.ex. i munhålan.

I motion A269 (mp) begärs att arbetarskyddsstyrelsen ges i uppdrag att vid gränsvärdesbestämning för kvicksilverexponering beakta att förhållandena i klor-alkaliindustrin inte kan överföras till andra förhållanden. Vidare bör arbetarskyddsstyrelsen ges i uppdrag att fastställa gränsvärden dels för icke-kontinuerlig exponering av kvicksilverånga, dels för kontinuerlig exponering (t.ex. från amalgam i munhålan). Motionärerna anför också att gränsvärdesprövningarna bör påskyndas och att nuvarande gränsvärdesansvariga myndighet bör inhämta kompetens kring amalgamfrågan. I motion A201 (c) framförs likartade krav med preciseringen att den pågående gränsvärdesprövningen för kvicksilver bör utgå från 10 mikrogram/m³ för industriell kvicksilverexponering och högst 3 mikrogram/m³ vid kontinuerlig exponering. Vidare begärs i motion A201 att frågan om lämplig myndighet för att fastställa gränsvärden för kvicksilverexponering i bostadsmiljöer, tandamalgam m.m. hör prövas.

Utskottet konstaterar att de nya föreskrifterna om hygieniska gränsvärden (AFS 1989:4), vilka träder i kraft den 1 januari 1990, innebär oförändrade gränsvärden för kvicksilver nämligen 50 mikrogram/m³.

Utskottet har inhämtat att kvicksilver ingår i arbetarskyddsstyrelsens löpande revision av gränsvärden. Forskningsdokumentation är under sammanställning för vidare beredning inom arbetarskyddsstyrelsen. Det bör enligt utskottets uppfattning ånyo framhållas att både säkerhet och snabbhet är av vikt vid processen med framtagande av gränsvärden.

Utskottet har vidare noterat att kemikalieinspektionen för regeringen har redovisat en lägesrapport över ett projekt som syftar till åtgärder för att förhindra och minimera exponering av människor och miljö för farliga ämnen. I lägesrapporten redovisas ett tiotal ämnen, däribland kvicksilver, som "kandidater för avveckling".

Kemikalieinspektionen är en av de fyra myndigheter som utövar den centrala tillsynen vad gäller efterlevnaden av lagen (1985:426) om kemiska produkter. Övriga myndigheter är statens naturvårdsverk, arbetarskyddsstyrelsen och socialstyrelsen, var och en på sina tillsynsområden.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om att arbetsmiljökommissionen enligt sina direktiv bör överväga effektiviteten i samordningen mellan olika samhällsorgan centralt och regionalt. Mot bakgrund av erfarenheterna från kommissionens kartläggning skall den lämna förslag om inriktning och organisation av arbetsmiljöarbetet och samhällsinsatser. Kommissionen bör enligt direktiven också överväga, om det finns anledning att göra förändringar eller förtydliganden i arbetsmiljölagen eller annan lagstiftning.

Efter en hemställan från arbetsmiljökommissionen gav regeringen i juli 1989 statskontoret i uppdrag att göra en kartläggning av aktörerna på arbetsmiljöområdet m.m. Statskontorets arbete syftar dels till att ge en bred överblick över myndigheter m.fl. på arbetsmiljöområdet, dels till att ge ett underlag för att bedöma behovet av fortsatta utredningar och för att föreslå eventuella åtgärder som kan effektivisera samhällets insatser på arbetsmiljöområdet.

Även i regeringens särskilda direktiv till kemikalieinspektionen avseende anslagsframställning för budgetåren 1991/92 — 1993/94 tas samordningsfrågorna upp. Enligt direktiven är det av vikt att det samlade systemet för kemikaliekontrollen fungerar med avsedd verkan. Med tanke på att flera centrala myndigheter är engagerade i olika delar av systemet bör alla möjligheter till samordning med andra myndigheter tas till vara. Inspektionen bör enligt direktiven lämna ett genomarbetat underlag för utformning av den systemövergripande rollen.

Enligt utskottets uppfattning är det väsentligt att samordningsaspekterna inom arbetsmiljöarbetet tas till vara och att — oavsett vilken myndighet som är ansvarig för visst tillsynsområde — en helhetssyn eftersträvas. Med hänsyn till det arbete som pågår och till vad som i övrigt anförts avstyrker utskottet motionerna A201 (c) och A269 (mp).

I två motioner behandlas *amalgam som arbetsmiljöfara*.

Gudrun Schyman (vpk) begär i motion A213 att arbetarskyddsstyrelsen ges i uppdrag att utfärda bättre anpassade föreskrifter för tandvårdspersonal vad gäller användning av amalgam. Enligt motionen är amalgamfrågan inte uppmärksammat som arbetsmiljöfråga trots risken

för kvicksilverförgiftning för människor som arbetar inom tandvården. Arbetarskyddsstyrelsens förslag till nya allmänna råd är inte tillfredsställande. I avvaktan på förbud mot amalgam som tandlagingsmaterial bör arbetarskyddsstyrelsen utfärda skärpta föreskrifter för tandvårdspersonals hantering av amalgam. Motsvarande krav framförs i motion A274 av Birger Schlaug m.fl. (mp).

Utskottet kan konstatera att socialutskottet vid flera tillfällen — senast i 1989/90:SoU7 — har behandlat frågan om förbud mot användning av amalgam, främst ur patientsynpunkt, i tandvården. Därvid har socialutskottet gjort följande sammanfattning.

Utskottet konstaterade att socialstyrelsen funnit att amalgam fortfarande kan användas som tandersättningsmaterial i avvaktan på att andra bättre material blir tillgängliga som generell ersättning för amalgam. Utskottet ansåg sig inte kunna förorda något initiativ från riksdagens sida som syftade till förbud helt eller delvis mot användning av amalgam. Utskottet hävdade att om ett sådant förbud införs innan det finns fullgoda ersättningsmaterial kan detta medföra konsekvenser av allvarlig natur. I stället ansåg utskottet att socialstyrelsens allmänna råd bör styra materialvalet. Utskottet erinrade samtidigt om att tandläkare alltid bör informera patienten om tänkbara alternativ och beakta hans rätt att avböja viss behandling. Utskottet framhöll slutligen att ställningstagandet till amalgamanvändning fortlöpande måste omprövas med nya vetenskapliga rön som underlag.

Vad gäller arbetsmiljöaspekterna föreligger — såsom också anförs i motion A213 — arbetarskyddsstyrelsens allmänna råd om arbete med kvicksilver och amalgam inom tandvården (AFS 1989:7), vilka blivit gällande sedan de utkommit från trycket i oktober 1989. I de allmänna råden informeras om hälsoeffekter av kvicksilver och om arbetsmiljölagens bestämmelser att arbetsgivare skall se till att arbetstagare får god kännedom om de förhållanden under vilka arbetet bedrivs samt upplyses om de risker som kan vara förbundna med arbetet m.m. Därefter följer råd i olika avseenden vad gäller tandvårdsarbetets olika moment samt hantering av kvicksilverhaltigt avfall.

Arbetarskyddsstyrelsen har också — mot bakgrund av att tandläkare och tandtekniker har en högre andel belastningssjukdomar än andra grupper — påbörjat en inventering av tandvårdspersonalens totala risksituation. Projektets syfte är att kartlägga ergonomi inom tandvården och att utarbeta åtgärdsprogram.

Utskottet gör följande bedömning. Olämplig hantering av amalgam kan medföra hälsorisker. Utskottet instämmer med uppfattningen i socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 1988:9) att användningen av amalgam successivt bör minska och alternativa tandlagingsmaterial användas i så stor utsträckning som möjligt. I avvaktan på att de nya material som skall ersätta amalgam blir utredda, bl.a. ur toxikologisk synpunkt, förutsätter utskottet att en tillfredsställande arbetsmiljö kan uppnås genom att arbetarskyddsstyrelsens allmänna råd om arbete med kvicksilver och amalgam inom tandvården följs. Med hänvisning till arbetarskyddsstyrelsens tillsynsansvar och de ovannämnda allmänna råden som nyligen utkommit samt till vad som i övrigt anförts avstyrker utskottet motionerna A213 (vpk) och A274 (mp).

I motion A282 yrkar Claes Roxbergh m.fl. (mp) *sänkt gränsvärde för buller och lösningsmedel*. Motionärerna anför att antalet anmälda sjukdomar som beror på lösningsmedel har varit konstant de senaste åren och att gränsvärdena är satta på ett sådant sätt att människor tar skada. En halvering av gränsvärdena beräknas kosta ca 100 milj. kr., dvs. en i sammanhanget mycket låg summa. Gränsvärdena bör därför sänkas radikalt för de allra flesta organiska lösningsmedlen. Vidare anför motionärerna att det för män framför allt är buller som leder till sjukdom. Gränsvärdet för buller bör därför sänkas till i första hand 75 decibel.

Utskottet konstaterar att de nya föreskrifterna om hygieniska gränsvärden (AFS 1989:4), vilka träder i kraft den 1 januari 1990, innebär sänkta gränsvärden för ett 30-tal lösningsmedel. I flera fall har gränsvärdet sänkts till hälften eller mer.

Som redovisats inledningsvis finns föreskrifter om buller i arbetarskyddsstyrelsens kungörelse AFS 1986:15. Om bullerexponeringen överstiger 85 decibel i ekvivalent ljudnivå under en typisk arbetsdag föreskrivs att åtgärder skall vidtas för att minska exponeringen. För detta ändamål skall ett tidsplanerat åtgärdsprogram utarbetas och dokumenteras. Mot bakgrund av en skrivelse från arbetsmiljökommissionen i juli 1989 har regeringen uppdragit åt arbetarskyddsstyrelsen att genomföra en utvärdering av åtgärder inom bullerområdet. Till de områden som skall belysas hör den faktiska arbetsmiljön inom företag/förvaltningar samt frågor i anslutning till bullerkungörelsen, bl.a. förekomsten och styrningseffekten av de tidsplanerade åtgärdsprogrammen samt yrkesinspektionens arbetssätt på detta område. I arbetarskyddsstyrelsens rapport, vilken i oktober 1989 överlämnats till arbetsmarknadsdepartementet, redovisas bl.a. att upprättandet av tidsplanerade åtgärdsprogram mot buller förefaller vara eftersatt. Rapporten har lämnats vidare till arbetsmiljökommissionen för beaktande i dess arbete.

Med hänvisning till den utveckling som ägt rum resp. pågår — dvs. den väsentliga sänkningen av gränsvärdena för lösningsmedel från och med den 1 januari 1990 resp. utvärderingen inom bullerområdet — påkallas enligt utskottets uppfattning inte någon riksdagens åtgärd med anledning av yrkandet i motion A282.

I motion A226 begär Kaj Nilsson (mp) en *uredning* av problemen i samband med användningen av *vissa cementprodukter*. Enligt motionären håller de s.k. färdiga brukprodukterna på att helt ta över marknaden på bekostnad av det traditionella sättet att blanda murbruk. Därvid tillförs kemiska substanser som bindemedel, hårdare m.m. vilkas farlighet det inte finns någon klar uppfattning om.

Utskottet kan konstatera att kemikalieinspektionen — efter den tidpunkt då den aktuella motionen väckts — har utfärdat föreskrifter om krom i cement (KIFS 1989:2) samt allmänna råd i anslutning till föreskrifterna (1989:1). Den som yrkesmässigt hanterar cementprodukter skall enligt föreskrifterna se till att cementets innehåll av vattenlösligt sexvärt krom är så litet som möjligt när produkten levereras för användning. De nya föreskrifterna träder i kraft den 1 januari 1990.

Förpackade produkter får dock överlåtas till utgången av juni 1990. I de tidigare nämnda särskilda direktiven för kemikalieinspektionens anslagsframställning för budgetåren 1991/92 — 1993/94 redovisas en pågående utvärdering av kemikalieinspektionens produktregister. I direktiven konstateras att det är viktigt att betrakta registret som en del av den inom landet samlade kunskaps- och informationsförsörjningen på området. Med det anförda anser utskottet syftet med motion A226 i väsentlig mån tillgodosett. Motionen avstyrks.

I motion A742 av Ingrid Hasselström Nyvall (fp) yrkas *ändring av byggnadsstyrelsens normer för målning*. Enligt motionen vidhåller byggnadsstyrelsen — trots upprepade krav från bl.a. leverantörer inom snickeribranschen — sitt krav på målning med polyuretan för inredningar. Det är inte polyuretan i sig utan isocyanatet i härdaren som innebär betydande risker vid oförsiktig hantering. Byggnadsstyrelsen bör undersöka om mindre farliga målningssätt kan användas utan att kvaliteten väsentligt försämras.

Utskottet konstaterar att det inte finns något generellt förbud mot polyuretanfärger. Används polyuretanfärger skall emellertid arbetarskyddsstyrelsens kungörelse om isocyanater (AFS 1981:6 med ändring i AFS 1981:20) följas. Enligt denna skall isocyanat om möjligt utbytas mot ofarlig eller mindre farlig produkt. Vidare skall exposition för isocyanat vara så låg som möjligt. Utskottet har inhämtat att byggnadsstyrelsen — när det som i detta fall rör sig om laboratorieinredning — i sin anbudsinfordran definierar vilka kvalitetskrav som ställs på inredningen. Tillverkaren kan föreslå målningmaterial som är lämpligt ur arbetsmiljösynpunkt och som så nära som möjligt tillgodoser kvalitetskraven. Utskottet gör den bedömningen att berörda myndigheter är uppmärksamma på problemet med polyuretanfärg och isocyanat. Med hänvisning till arbetarskyddsstyrelsens tillsynsansvar och till vad som i övrigt anförts avstyrks motion A742.

Yrkesrelaterade frågor

Barbro Evermo Palmerlund och Anita Modin (båda s) anser i motion A229 att det föreligger ett behov av regler för utformningen av de *fastighetsanställdas arbetsmiljö* i bostadsbeståndet. Bostaden/ bostadsområdet är i första hand bostad, men i lika hög grad en arbetsplats för de fastighetsanställda. Driften och det dagliga underhållet av bostadsbeståndet uppmärksammas minimalt i detta sammanhang vilket har fått till följd att de fastighetsanställdas arbetsmiljö uppvisar allvarliga brister. Detta leder till olycksfall och belastningsskador. Motionärerna menar att funktionskrav på byggnaders egenskaper även skall omfatta att de utgör en arbetsplats för de fastighetsanställda.

Enligt bestämmelsen i 3 kap. 5 § plan- och bygglagen (1987:10) skall byggnader vara lämpliga för sitt ändamål och bl.a. ge möjlighet till en god arbetsmiljö. Enligt 6 § skall byggnader ge ett tillfredsställande skydd mot olycksfall. För tillämpning av de nämnda bestämmelserna kan boverket meddela föreskrifter om byggnaders utformning. Sådana föreskrifter har t.ex. meddelats vad gäller utformning av tak. Som

redovisats i det föregående är frågan om särskilt ansvar för projektörer inom byggnadsbranschen föremål för översyn av en arbetsgrupp inom arbetsmarknadsdepartementet. Till arbetsgruppen har knutits en referensgrupp i vilken arbetsmarknadens parter deltar. Ett betänkande från arbetsgruppen planeras föreligga vid årsskiftet. Med hänvisning till det nu anförda avstyrker utskottet motion A229.

I motion A266 av Börje Hörnlund (c) begärs *skärpta säkerhets- och arbetsmiljöbestämmelser för bilar*. I motionen anføres att ungefär var sjätte lastbils- och bussförare, som skadats i trafiken, har ådragit sig sårskador. Vindruteglaslet är en dominerande orsak. Dessa skador kan i stort sett elimineras genom ett splitterskydd, som limmas på vindrutans inre glasskikt. Enligt motionären är detta en viktig arbetsmiljöfråga för yrkestrafikutövare. Vidare anføres att krav på splitterfria vindrutor borde övervägas även för privatbilar för att undvika sår- och ögonskador i trafiken.

Enligt arbetsmiljölagen skall arbetsgivare vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagare utsätts för ohälsa eller olycksfall. Han skall ägna uppmärksamhet åt att arbetet planläggs och anordnas så, att en tillfredsställande arbetsmiljö skapas. Detta framgår av 3 kap. 2 § arbetsmiljölagen. Utskottet har inhämtat att det i motionen nämnda splitterskyddet är uppmärksammat inom trafiksäkerhetsverkets fordonsbyrå. Det aktuella projektet "Plastfilm på vindrutans insida" finns uppfört på fordonsbyråns projektlista och torde genomföras under nästa budgetår. Med hänvisning till vad som anförts påkallar motion A266 inte någon riksdagens åtgärd. Motionen avstyrks.

Kersti Johansson och Rosa Östh (båda c) anser i motion A278 att det finns ett behov av snabba insatser för att förbättra *arbetsmiljön i hemtjänsthemvård*. Arbetsmiljön för vårdbiträden är ofta tung både fysiskt och psykiskt och arbetsskador är vanliga. Många slutar i hemtjänsten därför att rygg och axlar är utslitna. Flera av de tekniska hjälpmedel som finns är mindre lämpliga i hemmiljö och kan uppfattas som motbjudande i det egna hemmet varför det blir en grannliga avvägning mellan hänsynen till vårddagarens integritet och vad som är lämpligt ur arbetsmiljösynpunkt. Enligt motionärerna måste insatserna för hemtjänstens arbetsmiljö omedelbart övergå i aktiva konkreta åtgärder vad gäller utbildning, tekniska hjälpmedel, arbetstider m.m.

Utskottet kan konstatera att socialutskottet i sitt betänkande SoU 1987/88:5 om arbetsmiljön inom hemtjänsten har behandlat konflikten mellan å ena sidan hjälptagarnas rätt till självbestämmande och å andra sidan arbetsmiljökraven. Inom ramen för behandlingen inhämtade utskottet yttranden från socialstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen och arbetsmarknadsparterna. De aktuella motionerna avstyrktes. I sitt av riksdagen godkända betänkande anför socialutskottet följande.

Utgångspunkten måste vara att hemtjänsten utformas på ett sätt som varken ger avkall på kraven på respekt för den enskildes integritet eller kraven på en god arbetsmiljö. Utskottet anser det angeläget att arbetet med att utveckla hemtjänsten i denna riktning fortsätter. Det finns problem som måste få en bättre lösning. Bl.a. krävs att hem-

tjänstpersonalen får tillgång till hjälpmedel som underlättar tunga arbetsmoment. De organisatoriska frågorna måste också uppmärksammas. Utskottet vill vidare särskilt peka på det behov av fortbildning för personalen som aktualiseras av de utökade arbetsuppgifterna för hemtjänsten. Samtidigt måste betonas att förändringar inte får genomföras utan att även hjälptagarna får anlägga synpunkter. Att de känner förtroende för hemtjänsten är en förutsättning för en god omsorg.

Motsvarande frågor berörs också i socialutskottets betänkande 1988/89:SoU6 angående äldreomsorgen inför 90-talet. I detta sammanhang pekas även på vikten av att de anställda har information om det ekonomiska stöd som kan utgå för t.ex. anpassning av bostäder och anskaffande av utrustning.

Arbetarskyddsstyrelsen har i AFS 1984:11 meddelat allmänna råd om hur man kan skapa lämpliga arbetsförhållanden vid omvårdnadsarbete i enskilt hem. En utvärdering av tillämpningen av dessa allmänna råd — gjord inom arbetarskyddsstyrelsen i samverkan med de fackliga organisationerna — visar emellertid att kunskapen om råden är bristfällig hos både arbetsgivare, skyddsorganisation och arbetstagare. Vidare saknar vårdbiträdena i stor utsträckning utbildning för arbetsuppgifterna. För att ge arbetsområdet högre status och arbetsmiljöfrågorna högre prioritet är arbetarskyddsstyrelsen i färd med att omvandla de allmänna råden till föreskrifter.

Vidare kan utskottet rapportera om ett planerat rikstäckande utbildningsprojekt "Utbildning i arbetsmiljö inom hemtjänst och hemsjukvård". I projektledningsgruppen ingår arbetarskyddsstyrelsen (projektansvar), socialstyrelsen, arbetsmarknadsparterna, pensionärs- och handikapporganisationer. Avsikten är att personal från alla kommuner och alla landsting skall inbjudas till en tredagars utbildning.

Utskottet instämmer i socialutskottets bedömningar. Även fortsättningsvis finns det enligt utskottets uppfattning behov av att särskilt uppmärksamma arbetsmiljöfrågorna inom hemtjänsten. Såväl utfärdande av föreskrifter som rikstäckande utbildningsprojekt är viktiga led i detta arbete. Med hänvisning till det anförda anser utskottet det inte erforderligt med någon riksdagens åtgärd med anledning av motion A278.

Kersti Johansson och Stina Gustavsson (båda c) begär i motion A289 att regeringen tillsätter en arbetsgrupp med uppgift att förbättra och utveckla arbetsmiljön vid *ensamarbeten*. Problemen med säkerheten vid ensamarbete finns dels — i relativt stor utsträckning — inom lantbruket, dels inom andra sektorer på arbetsmarknaden. Enligt motionärernas mening är det angeläget att en samlad utvärdering görs dels av i dag fungerande system, t.ex. tekniska hjälpmedel, dels av andra tänkbara lösningar.

Utskottet kan konstatera att arbetarskyddsstyrelsen har utfärdat en kungörelse (AFS 1982:3) om ensamarbete. Enligt föreskrifterna skall åtgärder vidtas för att så långt som möjligt ordna ensamarbete så att den som utför arbetet ensam inte löper större risk för skada än om flera personer gemensamt utför arbetet. Till kungörelsen har fogats kommentarer om bl.a. andra regler om ensamarbete på speciella

områden samt praktiska råd. När det gäller ensamföretagare kan yrkesinspektionen också ta upp dessa frågor, åtminstone på begäran av företagaren. I arbetarskyddsverkets tillsynsprogram för perioden 1989/90 — 1991/92 tas olika riskfaktorer inom jord- och skogsbruket upp. Tillsynsprogrammet omfattar bl. a. information och råd, utarbetande av regler samt utveckling av samarbetet med företagshälsovården. Med hänvisning till att ensamarbetsfrågorna är uppmärksammade inom berörda myndigheters tillsynsansvar avstyrker utskottet motionen i denna del.

I folkpartiets motion A244 hemställs att *forskning* med speciell inriktning på *barns och ungdomars arbetsmiljö* skall bedrivas vid institutet för arbetsmiljöforskning. Mycket tyder på att barn är känsligare för miljögifter än vuxna. Motionärerna anför att arbetsmiljölagen sedan år 1978 också omfattar skolelever från årskurs 7. Det är dubbelt så vanligt att barn skadas i skolan som att vuxna skadas i arbetslivet. Med hänsyn till att vi i dag vet alltför lite om hur barns skador uppkommer och förebyggs bör forskningen på detta område förbättras.

Enligt arbetsmiljöinstitutets anslagsframställning 89-08-24 har institutet för den kommande planeringsperioden beslutat att prioritera tre nya områden. Ett av dem är ungdomars villkor nu och i framtiden. En frågeställning är: Hur ser en bra arbetsmiljö ut? Institutet vill med hjälp av nuvarande resurser och tillskott av nya satsa på detta nya område. Med hänvisning till vad som anförts avstyrks motion A244 i aktuell del.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *mål och inriktning för arbetsmiljöarbetet*
att riksdagen avslår motionerna 1988/89:A222 i motsvarande del, 1988/89:A277 yrkandena 2 och 3 samt 1988/89:A282 yrkandena 1, 2, 5 och 7—12,

res. 1 (c)

res. 2 (vpk)

res. 3 (mp)

2. beträffande *åtgärder mot arbetsskador*
att riksdagen riksdagen avslår motion 1988/89:A262,

3. beträffande *inriktning av yrkesinspektionens verksamhet*
att riksdagen avslår motion 1988/89:A277 yrkande 1,

res. 4 (c, mp)

4. beträffande *yrkesinspektionen och tillsyn av den ytre miljön*
att riksdagen avslår motion 1988/89:A232,

5. beträffande *samordning och utveckling inom företagshälsovården*
att riksdagen avslår motion 1988/89:A209,

6. beträffande *arbetsmiljö och sekretess, m.m.*

att riksdagen antar de till proposition 1989/90:6 fogade förslagen till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160), lag om ändring i sekretesslagen (1980:100), lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd och lag om ändring i arbetsrättsliga beredskapslagen (1987:1262),

res. 5 (m) – motiv.

7. beträffande *regionala skyddsombud*

att riksdagen med avslag på motionerna 1989/90:A1 och 1989/90:A2 antar det till proposition 1989/90:19 fogade förslaget till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160),

res. 6 (vpk)

8. beträffande *samordningsansvaret på byggarbetsplatser*

att riksdagen avslår motion 1988/89:A210,

9. beträffande *upplösning av skyddskommitté*

att riksdagen avslår motion 1988/89:A230,

10. beträffande *konsekvensbeskrivningar av tillämpningsföreskrifter*

att riksdagen avslår motion 1988/89:A248 yrkande 3,

res. 7 (m)

11. beträffande *projektörers och konstruktörers ansvar*

att riksdagen avslår motion 1988/89:A263,

12. beträffande *rätt till omplacering och havandeskapspenning*

att riksdagen avslår motion 1988/89:A242 yrkande 3,

res. 8 (fp, c, vpk, mp)

13. beträffande *bildskärmsarbete*

att riksdagen avslår motion 1988/89:A279,

res. 8 (fp, c, vpk, mp)

14. beträffande *gränsvärdessättning*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:A222 i motsvarande del, 1988/89:A242 yrkande 2 och 1988/89:A282 yrkande 6,

res. 9 (vpk, mp)

15. beträffande *gränsvärden för kvicksilverexponering*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:A201 och 1988/89:A269,

res. 10 (c, mp)

16. beträffande *amalgam som arbetsmiljöfara*

att riksdagen avslår motionerna 1988/89:A213 och 1988/89:A274,

res. 11 (vpk, mp)

17. beträffande *sänkt gränsvärde för buller och lösningsmedel*

att riksdagen avslår motion 1988/89:A282 yrkande 4,

res. 12 (vpk, mp)

18. beträffande *utredning av vissa cementprodukter*

att riksdagen avslår motion 1988/89:A226,

19. beträffande *ändring av byggnadsstyrelsens normer för målning*

att riksdagen avslår motion 1988/89:A742,

20. beträffande *fastighetsanställdas arbetsmiljö*

att riksdagen avslår motion 1988/89:A229,

21. beträffande *skärpta säkerhets- och arbetsmiljöbestämmelser för bilar*

att riksdagen avslår motion 1988/89:A266,

22. beträffande *arbetsmiljön i hemjänst/hemvård*
att riksdagen avslår motion 1988/89:A278,

23. beträffande *ensamarbeten*
att riksdagen avslår motion 1988/89:A289 yrkande 2,
res. 13 (c)

24. beträffande *forskning om barns och ungdomars arbetsmiljö*
att riksdagen avslår motion 1988/89:A244 yrkande 2,
res. 14 (fp)

Stockholm den 16 november 1989

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Lars Ulander

Närvarande: Lars Ulander (s), Elver Jonsson (fp), Kjell Nilsson (s), Sonja Rembo (m), Marianne Stålberg (s), Lahja Exner (s), Anders G Högmark (m), Gustav Persson (s), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Mona Saint Cyr (m), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Karl-Erik Persson (vpk), Anna Horn af Rantzien (mp), Mona Sahlin (s) och Göran Engström (c).

Reservationer

1. Mål och inriktning för arbetsmiljöarbetet (mom. 1)

Kersti Johansson och Göran Engström (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Motiven för" och slutar med "aktuella delarna" bort ha följande lydelse:

Det är uppenbart att den allmänna utvecklingen i en rad avseenden har sprungit ifrån utvecklingen på arbetsmiljöområdet. Kemikalierna på arbetsplatserna ger problem på både kort och lång sikt. Monotona arbetsmoment ger förslitningsskador i anställningar som kan uppfattas som fysiskt lätta. De tunga belastningsskadorna framträder nu främst i vård- och omsorgsarbeten. Dessa arbeten har ofta också pressande psykiska förhållanden. Datautvecklingen innebär att allt fler får problem när det gäller bildskärmsarbete — det gäller både ögonproblem och allergiska eller andra reaktioner.

Mycket har gjorts för att få bort dåliga arbetsmiljöer. Den tekniska utvecklingen har förbättrat många jobb. Ökade kunskaper och medvetenhet hos den enskilde har betytt en hel del. De fackliga organisationernas starka roll i arbetsmiljöarbetet ger en styrka för konkreta insatser på den enskilda arbetsplatsen och i den konkreta situationen.

Men trots denna utveckling måste konstateras att de nya problem som framträder är större än de arbetsmiljömässiga framgångarna. Den starka ökningen av antalet arbetsskadefall och ökningen av sjuktalen för främst långtidssjuka är tecken som tyder på detta.

Utskottet anser liksom centerpartiet att det nu behövs ett aktionsinriktat arbete med siktet inställt på att lösa de konkreta problem som finns och uppstår i arbetsmiljön. Den relativt framgångsrika kampanjen mot rökning på jobbet och i offentliga lokaler är ett viktigt exempel på framsteg i arbetsmiljöarbetet. Ett aktionsinriktat program måste för att vara framgångsrikt kombineras med en allmän politik som minskar miljöproblemen, begränsar förslitningsrisken och stärker den enskildes hälsa. Ett sådant program bör, som framhålls i motion A277, innefatta följande:

- Kemikaliehoten i alla samhällsmiljöer måste minska
- den psyko-sociala samhällsmiljön måste i ökad utsträckning präglas av gemenskap mellan människorna och ett ömsesidigt ansvarstagande
- arbetsplatserna och arbetsredskapen måste utvecklas från varje individs situation
- samhället måste gå i spetsen för ett arbete inriktat på sunda levnadsvanor.

Utskottet anser vidare att arbetsmiljöfrågorna måste inta en central roll i det internationella ekonomiska samarbetet. Utan en stabil grund i överenskommelser om arbetsmiljön riskerar man att i bransch efter

bransch hamna i en situation som leder till att brister i arbetsmiljön blir ett offensivt konkurrensmedel. Man kan aldrig acceptera en kort-siktig politik av detta slag. Sverige bör både i förhandlingar med EG och genom EFTA-samarbetet och i andra organ finna former som innebär att arbetsmiljöåtgärder inte belastar företagets relativa konkurrenskraft. I ett nationalekonomiskt perspektiv är resultatet av arbetsmiljöinvesteringar klart positiva.

Utskottets ställningstaganden innebär att utskottet tillstyrker motion A277 (c) i de nu aktuella delarna. Motionerna A222 (vpk) och A282 (mp) avstyrks i den mån de inte får anses besvarade med vad utskottet ovan anfört.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *mål och inriktning för arbetsmiljöarbetet*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:A277 yrkandena 2 och 3 samt med avslag på motionerna 1988/89:A222 i motsvarande del och 1988/89:A282 yrkandena 1, 2, 5 och 7–12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Mål och inriktning i arbetsmiljöarbetet (mom. 1)

Karl-Erik Persson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Motiven för" och slutar med "aktuella delarna" bort ha följande lydelse:

Det är tillfredsställande att regeringen har tillsatt en arbetsmiljökommission med uppgift att kartlägga de 400 000 mest utsatta arbetena. Regeringen kan dock inte med hänvisning till kommissionen avhända sig ansvaret för övergripande och generella åtgärder. De dåliga arbetsmiljöerna är i dag väl kända och dokumenterade. Det gäller bl.a. belastnings- och förslitningsskador. Sådana skador blir vanliga inom allt fler yrkesområden — inte minst i kvinnodominerade yrken. 80 % av alla yrkesverksamma inom industrin drabbas någon gång av belastningsskador. Förutom det mänskliga lidandet kostar dessa skador ofantliga summor varje år — detta för att företagets vinster och lönsamhetskrav går före de anställdas hälsa. Det finns ett intimt samband mellan teknik, arbetsorganisation samt fysisk och psykisk förslitning av arbetskraften.

God livsmiljö förutsätter meningsfulla, intressanta och omväxlande jobb. Det är inte många förunnat i dag. Arbetslivet genomgår en snabb teknologisk omvandling på storkapitalets villkor. En elit innehar stora expertkunskaper. En del har god utbildning. Men den stora majoriteten löneanställda i privat och offentlig verksamhet har otillräcklig grundutbildning, monotona och förslitande jobb — känslan av maktlöshet ökar. Ny teknik kan vara ett medel för att berika arbetet men är i dag främst ett medel för att öka företagets vinster.

Sedan nuvarande arbetsmiljölag trädde i kraft 1978 har en del tunga och hälsovådliga jobb försvunnit, men alltför många finns fortfarande kvar. Den allvarligaste bristen i arbetsmiljölagen, som också är anled-

ningen till de senaste årens "nya" arbetsmiljöproblem, är att fackföreningarna och de arbetande inte fått några konkreta maktbefogenheter som gör det möjligt att motverka ökad arbetstakt, jäkt och stress, utslagning och utsortering. Dessutom är arbetsorganisationen bristfällig. Det krävs nu en förnyelse av arbetslivets villkor: 1970-talets arbetsrättsformer och metoder är i dag både otillräckliga och felaktiga.

Arbetsorganisationen måste ändras så att respekten för livet och de arbetandes människovärde blir viktigast. Den måste ändras utifrån de arbetandes egna erfarenheter och behov så att den kan erbjuda alla meningsfulla och omväxlande jobb. För att uppnå detta krävs två huvudinsatser:

- En omfattande vuxenutbildningsreform som ger alla med otillräcklig grundutbildning rätt till teknisk-humanistisk utbildning.
- En vid arbetsrätts- och arbetsmiljöreform som ger de anställda och deras lokala fackliga organisationer maktbefogenheter att frambringa en ny utformning av arbetsorganisationen.

Det svenska samhällets harmonisering till EG kan aldrig få inkräkta på arbetsmiljöns utformning. Det är till stor del en fråga om demokrati och även en fråga om hur mycket den lagstiftande församlingen i Sverige skall kunna utöva sin demokratiska roll.

Från dessa utgångspunkter anser utskottet att riksdagen bör anta ett politiskt utformat aktionsprogram mot utslagning och dåliga arbetsmiljöer av det slag som har presenterats i vpk-motionen A222 och som utskottet har redovisat i den föregående framställningen. Utskottet tillstyrker med andra ord motionen i de nu aktuella delarna. Motion A277 (c) och A282 (mp) avstyrks i den mån de inte kan anses besvarade med det ovan anförda.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *mål och inriktning för arbetsmiljöarbetet* att riksdagen med bifall till motion 1988/89:A222 i motsvarande del samt med avslag på motionerna 1988/89:A277 yrkandena 2 och 3 och 1988/89:A282 yrkandena 1, 2, 5 och 7-12 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

3. Mål och inriktning för arbetsmiljöarbetet (mom. 1)

Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "Motiven för" och slutar med "aktuella delarna" bort ha följande lydelse:

En dålig arbetsmiljö påverkar inte bara människors liv under arbetstiden utan påverkar även den fria tiden på ett negativt sätt. Dålig arbetsmiljö drabbar familjelivet, sociala relationer, föreningsarbete och privata intressen.

Arbetsinnehållet och utformningen av arbetsmiljön hör ihop med frågan vilket samhälle vi lever i. I dag lever vi i ett tillväxtinriktat samhälle där vinst och snäv företagsekonomisk lönsamhet styr utvecklingen. Detta leder till att arbetsmiljön blir eftersatt — människan

reduceras till en produktionsfaktor. Den enskilda individen uppfattas som blott och bart "arbetskraft" som skall vara "lönsam". Vinstkravet leder till att företagsägarna vill tillverka så mycket som möjligt under så kort tid som möjligt till så låg kostnad som möjligt. Åtgärder för att förbättra såväl den yttre miljön som arbetsmiljön kostar och försämrar därmed företagets konkurrenskraft och vinstmöjligheter. Så länge de kommersiella krafterna och den typiskt tillväxtorienterade ekonomins företrädare — oavsett om dessa företrädare sitter i bolagsstyrelser eller fondstyrelser — har den avgörande makten över den ekonomiska utvecklingen, får vi räkna med utarmning av arbetsinnehållet, oetiska investeringar, flera farliga gifter i arbetsmiljön, ökad utslagning från arbetslivet, förtidspensionering, ökad arbetstakt och skiftarbeten.

Denna utveckling kan brytas genom styrning mot ett icke-tillväxtfixerat samhälle där målet är människors välbefinnande snarare än ökad materiell tillväxt.

Det ökande avståndet mellan producent och konsument bidrar till att försämra arbetsmiljön. Typexemplet är att arbetsmiljön negligeras i lågprisländer som Sverige importerar varor från.

Den ägarstruktur som dominerar i dag är alltmer anonym. I EG pågår en fusionsvåg. Bolagen blir större och större. Ägandet bör i stället närma sig de människor som berörs av ett företags beslut. De som arbetar i ett företag skall självfallet ha definitiva möjligheter att påverka sin situation. Genom att ge arbetare, tjänstemän och lokal företagsledning förköpsrätt till sitt företag då det skall säljas kommer ägarstrukturen att decentraliseras och de som arbetar i ett företag att få fullt inflytande över sin situation. Bättre arbetsmiljö kommer därigenom att bli något självklart.

Utskottet ansluter sig i de ovan redovisade delarna till vad som anförts i motion A282 (mp) och instämmer också med motionärerna i att en förbättrad arbetsmiljö förutsätter att skyddsombudens roll stärks, att ackordlöner och liknande löneformer förbjuds och att förbud mot rökning införs på alla arbetsplatser. Företagen bidrar i dag till kostnaderna för arbetsmiljöarbetet genom en arbetarskyddsavgift som är lika för alla företag oavsett arbetsmiljöförhållanden, skade- och sjukdomsfrekvenser bland de anställda m.m. Företagens avgifter och skatter hör i fortsättningen anpassas till förhållandena i dessa avseenden på de enskilda företagen.

Utskottet tillstyrker sålunda motion A282 i de nu aktuella delarna. Motionerna A222 (vpk) och A277 (c) avstyrks i den mån de inte blivit besvarade med vad utskottet anför.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *mål och inriktning för arbetsmiljöarbetet* att riksdagen med bifall till motion 1988/89:A282 yrkandena 1, 2, 5 och 7—12 samt med avslag på motionerna 1988/89:A222 i motsvarande del och 1988/89:A277 yrkandena 2 och 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

4. Inriktning av yrkesinspektionens verksamhet (mom. 3)

1989/90:AU8

Kersti Johansson (c), Anna Horn af Rantzien (mp) och Göran Engström (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med "När det" och på s. 13 slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

När det gäller arbetsmiljötillsynen pågår ett utvecklingsarbete inom arbetarskyddsverket med syfte att förändra arbetsformerna och förbättra kvaliteten och effektiviteten. Utskottet anser att yrkesinspektionen i detta utvecklingsarbete skall sträva efter att flytta fram positionerna i sin verksamhet med spetsen riktad mot de nya svåra arbetsmiljöerna, exempelvis vård- och omsorgsarbete, bildskärmsarbete, arbete i jord och skog. Det är genom en samlad kunskap och erfarenhet i kombination med förstärkta resurser som man kan nå väsentliga framsteg i det förebyggande arbetet mot ohälsa.

Med det anförda tillstyrker utskottet yrkandet i motion A277 (c) om ett tillkännagivande till regeringen på denna punkt.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *inriktning av yrkesinspektionens verksamhet* att riksdagen med bifall till motion 1988/89:A277 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

5. Arbetsmiljö och sekretess, m.m. (mom. 6, motiveringen)

Sonja Rembo, Anders G Högmark och Mona Saint Cyr (alla m) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar med "I det" och slutar med "regeringens förslag" bort ha följande lydelse:

I det förevarande lagstiftningsärendet har inte väckts några motioner. Utskottet noterar vidare att lagförslagen i allt väsentligt har godtagits av lagrådet. De erinringar lagrådet har gjort har beaktats vid lagförslagets slutliga utformning. De sekretessfrågor som härigenom regleras är komplicerade, och det finns därför anledning att uppmärksamt följa den fortsatta regeltillämpningen. Med dessa konstateranden biträder utskottet regeringens förslag,

6. Regionala skyddsombud (mom. 7)

Karl-Erik Persson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 17 börjar med "Arbetarskyddsstyrelsens förslag" och slutar med "av riksdagen" bort ha följande lydelse:

När regionala skyddsombud utses i dag upprätthålls i praxis ett krav på att den berörda fackliga organisationen skall ha åtminstone någon medlem på de arbetsställen där skyddsombudet skall vara verksam. Regeringen vill enligt det föreliggande lagförslaget att denna praxis skall lagfästas. Utskottet ansluter sig för sin del till arbetarskyddsstyrelsens uppfattning, som biträds av vpk i motion A2, att man nu i stället

bör slopa medlemskravet. Detta är en lämpligare ordning med hänsyn till de skiftande förhållanden beträffande arbetsstyrkans sammansättning som ofta råder på de arbetsställen det här gäller. Utskottet tillstyrker alltså motion A2 och lägger i hemställan fram förslag till ändring i propositionens lagtext på denna punkt.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *regionala skyddsombud*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:A2 samt med avslag på motion 1989/90:A1 antar det i proposition 1989/90:19 framlagda förslaget till lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160) med den ändringen att 6 kap. 2 § erhåller följande som *Reservantens förslag* betecknade lydelse:

Regeringens förslag

Reservantens förslag

6 kap.

2 §

På arbetsställe — — — ersättare utses.

Skyddsombud utses — — — av arbetstagarna.

För arbetsställe där skyddskommitté som avses i 8 § inte har tillsatts får lokal avdelning av förbund eller med sådan avdelning jämförlig sammanslutning av arbetstagare utse skyddsombud utanför kretsen av arbetstagarna på arbetsstället (regionalt skyddsombud). Rätten att utse regionalt skyddsombud gäller *endast* om avdelningen eller sammanslutningen har någon medlem på arbetsstället.

För arbetsställe där skyddskommitté som avses i 8 § inte har tillsatts får lokal avdelning av förbund eller med sådan avdelning jämförlig sammanslutning av arbetstagare utse skyddsombud utanför kretsen av arbetstagarna på arbetsstället (regionalt skyddsombud). Rätten att utse regionalt skyddsombud gäller *oavsett* om avdelningen eller sammanslutningen har någon medlem på arbetsstället *eller inte*.

7. Konsekvensbeskrivningar av tillämpningsföreskrifter (mom. 10)

Sonja Rembo, Anders G Högmark och Mona Saint Cyr (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 18 börjar med "Vad först" och på s. 19 slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Arbetsmiljölagen är en utpräglad ramlag. I motsats till annan arbetsrättslig lagstiftning kompletteras den inte bara med kollektivavtal utan även med tillämpningsföreskrifter som utfärdas såväl på regerings- som myndighetsnivå. Fördelen med en ramlag på detta område är att det är möjligt att förhållandevis snabbt ta hänsyn till ny teknik eller nya forskningsrön. Samtidigt har emellertid myndigheternas normgivning tenderat att bli alltför rikhaltig med risk att det övergripande målet undanskymas.

För att motverka en sådan utveckling bör krävas att alla myndighetsbeslut som syftar till att utöka regleringen på arbetsmiljöområdet skall

följas upp. Konsekvensbeskrivningar som redovisar de uppnådda målen, kostnader och eventuella följdverkningar bör göras. Det mer begränsade åläggandet för myndigheterna att företa kostnadsberäkningar enligt föreskrifterna i den s.k. begränsningsordningen (1987:1347) bör således vidgas i enlighet med vad nu anförts.

Utskottets ställningstagande innebär att det aktuella yrkandet i motion A248 (m) tillstyrks.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. *beträffande konsekvensbeskrivningar av tillämpningsföreskrifter*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:248 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

8. Rätt till omplacering och havandeskapspenning, m.m. (mom. 12 och 13)

Elver Jonsson (fp), Charlotte Branting (fp), Kersti Johansson (c), Karl Erik Persson (vpk), Anna Horn af Rantzien (mp) och Göran Engström (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "Det är" och slutar med "följaktligen motionen" bort ha följande lydelse:

Bestämmelserna i föräldraledighetslagen och lagen om allmän försäkring är alltför restriktiva när det gäller kvinnors rätt till omplacering resp. ledighet med havandeskapspenning under graviditet. Utskottet anser att gravida kvinnor bör ges bättre skydd i arbetsmiljöer som är påfrestande för dem själva och är eller kan vara skadliga för fostret.

För en vidgad rätt till omplacering alternativt ledighet med havandeskapspenning talar också att det under senare år har skett en kraftig ökning av antalet sjukpenningdagar för gravida kvinnor. Det är otillfredsställande att kvinnor som inte kan eller inte orkar arbeta under sista delen av graviditeten skall behöva tillgripa sjukskrivning på grund av omplacerings- och ledighetsreglernas utformning.

Utskottet tillstyrker med hänsyn till vad nu sagts motion A242 (fp) på denna punkt.

När det sedan gäller bildskärmsarbete biträder utskottet uppfattningen i motion A279 (c) att forskningen om effekterna på arbetstagarna av detta arbete bör prioriteras. Så länge forskningsresultaten inte är helt entydiga måste människors oro tas på allvar. Till dess full klarhet har vunnits bör alla som är sysselsatta med bildskärmsarbete och känner oro för detta ha rätt till omplacering till likvärdigt arbete. Det är särskilt angeläget att denna rätt tillförsäkras gravida kvinnor. Utskottet tillstyrker sålunda även yrkandena i motion A279.

dels att utskottets hemställan under 12 och 13 bort ha följande lydelse:

12. *beträffande rätt till omplacering och havandeskapspenning*

att riksdagen med bifall till motion 1988/89:A242 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. beträffande *bildskärmsarbete*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:A279 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

9. Gränsvärdessättning (mom. 14)

Karl-Erik Persson (vpk) och Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Utskottet gör" och på s. 23 slutar med "och A282 (mp)" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i den uppfattning som framförs i motionerna A222 (vpk) och A282 (mp) att gränsvärdessättningen måste utgöra ett säkert skydd mot skadeverkningar. Ekonomiska faktorer bör därför inte få påverka bedömningen i den process som föregår utfärdande av nya föreskrifter. Gränsvärdena skall gälla och få påföljd om de överträds. Utskottet tillstyrker därför aktuella delar av motionerna A222 och A282. Med utskottets ställningstagande bör motion A242 (fp) lämnas utan åtgärd.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *gränsvärdessättning*

att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:A222 i motsvarande del och 1988/89:A282 yrkande 6 samt med avslag på motion 1988/89:A242 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

10. Gränsvärden för kvicksilverexponering (mom. 15)

Kersti Johansson (c), Anna Horn af Rantzien (mp) och Göran Engström (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 23 börjar med "Utskottet konstaterar" och på s. 24 slutar med "och A269 (mp)" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig till uppfattningen i motionerna A201 (c) och A269 (mp) att det finns anledning att skyndsamt se över gränsvärdet för kvicksilver. Med hänsyn till att kvicksilver ingår i arbetarskyddsstyrelsens löpande revision av gränsvärden är det anmärkningsvärt att styrelsen ännu inte har kunnat sammanställa nödvändig forskningsdokumentation för remittering till arbetsmarknadens parter m.fl. Skyndsamt är desto mer angelägen som det nu gällande gränsvärdet har satts med ledning av uppgifter som helt byggde på arbetsmiljöexponering i klor-alkalifabriker, dvs. uppgifter som avser ett särfall. Utskottet förutsätter att man vid det nu pågående översynsarbetet beaktar att förhållandena inom klor-alkaliindustrin inte utan vidare kan överföras till annan arbetsmiljöexponering och än mindre till fall där individen kan utsättas för kontinuerlig exponering (t.ex. från amalgam i munhålan). Vid översynsarbetet är det av vikt att man skiljer på kontinuerlig och icke-kontinuerlig exponering och i vardera fallet åsätter ett adekvat gränsvärde.

Frågor om ansvarsfördelning och samordning mellan de olika tillsynsmyndigheter som kommer i kontakt med kvicksilverkontrollen står i förgrunden. Med hänsyn till att arbetsmiljökommissionen enligt sina direktiv bör överväga effektiviteten i samordningen mellan olika samhällsorgan centralt och regionalt förutsätter utskottet att kommissionen kommer att lägga förslag angående organisationen av arbetsmiljöarbetet också på detta område. Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet motionerna A201 och A269.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *gränsvärden för kvicksilverexponering*
att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:A201 och 1988/89:A269 ger regeringen till känna vad utskottet anför,

11. Amalgam som arbetsmiljöfara (mom. 16)

Karl-Erik Persson (vpk) och Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 25 börjar med "Utskottet kan" och slutar med "och A274 (mp)" bort ha följande lydelse:

I likhet med motionerna A213 (vpk) och A274 (mp) anser utskottet att arbetarskyddsstyrelsens allmänna råd om arbete med kvicksilver och amalgam inom tandvården inte är en tillräcklig åtgärd för att skydda tandvårdspersonal från kvicksilverförgiftning. I väntan på att amalgam helt avvecklas bör frågan om arbetsmiljörisker uppmärksammas ytterligare och reglerna skärpas. Vad utskottet sålunda anför med tillstyrkan av motionerna A213 och A274 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *amalgam som arbetsmiljöfara*
att riksdagen med bifall till motionerna 1988/89:A213 och 1988/89:A274 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

12. Sänkt gränsvärde för buller och lösningsmedel (mom. 17)

Karl-Erik Persson (vpk) och Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 26 börjar med "Utskottet konstaterar" och slutar med "motion A282" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att lösningsmedel används i stor skala trots att det länge varit känt att de kan ge upphov till allvarliga skador. I likhet med motion A282 (mp) anser utskottet att gränsvärdena för lösningsmedel bör sänkas till sådana värden att människor inte kommer till skada.

Bland män är det framför allt buller som leder till sjukdom. Med hänsyn till bullerskadornas omfattning bör gränsvärdet för buller i första hand sänkas till 75 decibel.

dels att utskottets hemställan under 17 bort ha följande lydelse:

17. beträffande *sänkt gränsvärde för buller och lösningsmedel*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:A282 yrkande 4 som
sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. Ensamarbeten (mom. 23)

Kersti Johansson och Göran Engström (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar med "Utskottet kan" och på s. 30 slutar med "denna del" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer med motionärerna i A289 (c) att ensamarbete är riskfyllt och att insatser måste göras för att reducera riskerna. Med hänsyn till att ensamarbete förekommer inom många sektorer på arbetsmarknaden är det viktigt med samarbete över sektorsgränserna. En mycket olycksfallsutsatt sektor är jord- och skogsbruk, vilket bättre måste uppmärksammas. Enligt utskottets uppfattning bör riksdagen biträda det i motion A289 framförda kravet på tillsättande av en arbetsgrupp med uppgift att sammanställa fakta samt ge förslag över hur arbetsmiljön kan förbättras och utvecklas vid ensamarbete.

dels att utskottets hemställan under 23 bort ha följande lydelse:

23. beträffande *ensamarbeten*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:A289 yrkande 2 som
sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. Forskning om barns och ungdomars arbetsmiljö (mom. 24)

Elver Jonsson (fp), Charlotte Branting (fp) och Anna Horn af Rantzien (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 30 som börjar med "Enligt arbetsmiljöinstitutets" och slutar med "aktuell del" bort ha följande lydelse:

Arbetsmiljölagen omfattar sedan år 1978 också skolelever fr.o.m. årskurs 7. Arbetarskyddsstyrelsen har tillgång till ett forskningsinstitut som sysselsätter 340 personer. Hittills har dock inget forskningsprojekt vid institutet varit direkt inriktat på barn och ungdomars speciella utsatthet och behov.

Med hänsyn till att forskning om barn och deras fysiska miljö är starkt eftersatt anser utskottet i likhet med motion A244 (fp) att det vid institutet för arbetsmiljöforskning bör tillkomma forskning med speciell inriktning på hur barn och ungdomar påverkas av olika miljöfaktorer. Motion A244 tillstyrks därför av utskottet.

dels att utskottets hemställan under 24 bort ha följande lydelse:

24. beträffande *forskning om barns och ungdomars arbetsmiljö*
att riksdagen med bifall till motion 1988/89:244 yrkande 2 som
sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

1. Regionala skyddsombud (mom. 7)

Sonja Rembo, Anders G Högmark och Mona Saint Cyr (alla m) anför:

Tanken på förenklade former för att utse regionala skyddsombud presenterades i våras för riksdagen i en proposition om tilläggsbudget II. Moderata samlingspartiet ansåg vid det tillfället att det med hänsyn till den långa tid som verksamheten med regionala skyddsombud har pågått var angeläget att först utvärdera verksamheten innan man förändrade regelsystemet. Denna uppfattning fullföljdes genom en reservation till det betänkande, 1988/89:AU20, vari frågan behandlades.

Med hänsyn till att riksdagen nyligen har tagit ställning i sakfrågan har vi inte funnit det meningsfullt att motsätta oss den nu föreslagna lagtekniska konsekvensändringen.

2. Regionala skyddsombud (mom. 7)

Kersti Johansson och Göran Engström (c) anför:

Vi anser att det i motion A1 (c) har anförts goda skäl för att se över verksamheten med regionala skyddsombud från kostnads- och effektivitetssynpunkt innan man gör en administrativ förändring av det slag som regeringens lagförslag innefattar. Med hänsyn till utskottets ställningstagande i sakfrågan i våras i betänkande 1988/89:AU20 och riksdagens beslut med anledning härav har vi dock avstått från att i en reservation fullfölja motionens avslagsyrkande.

3. Gränsvärdessättning (mom. 14)

Elver Jonsson och Charlotte Branting (båda fp) anför:

Kunskaperna är i dag ofullständiga beträffande olika kemiska ämnens effekter. Gränsvärdena bör därför sättas med stor omsorg. Enligt vår uppfattning är det angeläget att regeringen aktivt och nära följer utvecklingen och fortlöpande informerar riksdagen om den aktuella situationen.

4. Skärpta säkerhets- och arbetsmiljöbestämmelser för bilar (mom. 21)

Kersti Johansson och Göran Engström (båda c) anför:

Vi anser att förslagen i motion A266 (c) om åtgärder mot sår- och ögonskador i samband med trafikolyckor är en viktig uppgift för trafiksäkerhetsarbetet. Forskningsarbetet med splitterskydd för vindrutorna på bilar har gjort stora framsteg och har dokumenterats i flera uppsatser. På grundval av detta forskningsarbete har en konstruktion utvecklats som nu finns att köpa på den svenska marknaden. Mot denna bakgrund anser vi att skärpta säkerhets- och arbetsmiljöbestämmelser snarast bör komma till stånd såväl för yrkestrafikutövare som för

privatbilar. Svåra personskador och stora sjukvårdskostnader skulle därmed kunna undvikas. Vi förutsätter att utskottets skrivning leder till att motionens syfte förverkligas.

1989/90:AU8

5. Arbetsmiljön i hemtjänst/hemvård (mom. 22)

Kersti Johansson och Göran Engström (båda c) anför:

Snabba insatser behövs för att förbättra arbetsmiljön i hemtjänst/hemsjukvård. Det är väsentligt att arbetsmiljöutbildning ordnas för hemtjänstpersonal från alla kommuner och landsting. Härutöver behövs konkreta åtgärder vad gäller tekniska hjälpmedel för att minska belastningsskadorna. Det är också viktigt att utveckla schemaläggning och arbetstider m.m. Vi anser att det är av största vikt att medel ur den nya arbetslivsfonden används för att systematiskt skapa bättre arbetsförhållanden/arbetsmiljö i hemtjänst/hemsjukvård.

Propositionens lagförslag

I Förslag till

Lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 13 § arbetsmiljölagen (1977:1160) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap. Tillsyn

13 §¹

Den som har utsetts till skyddsombud eller ledamot i skyddskommitté eller den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på arbetsstället enligt 6 kap. 9 § får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han under uppdraget har erfårit om yrkeshemlighet, arbetsförfarande, affärsförhållande, enskilda personliga förhållande eller förhållande av betydelse för landets försvar.

Vad nu sagts skall tillämpas på motsvarande sätt i fråga om ledamot i styrelsen för lokal facklig organisation med avseende på vad denne har erfårit av skyddsombud, ledamot i skyddskommitté eller av den som har deltagit i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på arbetsstället enligt 6 kap. 9 §, om de har utsetts av organisationen.

I fråga om den som är skyddsombud, ledamot i skyddskommitté eller deltar i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet enligt 6 kap. 9 § på ett arbetsställe i det allmännas verksamhet tillämpas i stället för bestämmelserna i första stycket 14 kap. 7, 9 och 10 §§ sekretesslagen (1980:100). Har uppgifter lämnats vidare till en ledamot i styrelsen för den arbetstagarorganisation som har utsett ombudet, ledamoten eller deltagaren tillämpas 14 kap. 7 § andra stycket och 10 § tredje stycket sekretesslagen i stället för bestämmelsen i andra stycket.

Har ombudet, ledamoten eller deltagaren utsetts av sådan lokal arbetstagarorganisation som avses i 6 kap. 2 och 8 §§, får han utan hinder av tystnadsplikten i första stycket lämna uppgift vidare till en ledamot i organisationens styrelse eller till en sakkunnig i arbetsmiljöfrågor hos en central arbetstagarorganisation till vilken den lokala organisationen hör. Rätten att lämna uppgift vidare gäller endast om uppgiftslämnaren underrättar mottagaren om tystnadsplikten. I sådant fall gäller tystnadsplikten också för denne.

I fråga om arbetsställen i det allmännas verksamhet tillämpas i stället för vad som sägs i första och andra stycket bestämmelserna i 14 kap. 7, 9 och 10 §§ sekretesslagen (1980:100).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990.

¹ Senaste lydelse 1985:321.

2 Förslag till

Lag om ändring i sekretesslagen (1980: 100)

1989/90:AU8
Bilaga I

Härigenom föreskrivs att 14 kap. 7 och 10 §§ sekretesslagen (1980: 100)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 kap.

7 §

Sekretess enligt 6 kap. 1–5, 7 och 8 §§, 7 kap. 8 och 11 §§ samt 8 kap. 2 och 8–10 §§ utgör inte hinder mot att myndighet fullgör vad som i lag är föreskrivet om skyldighet att lämna information till företrädare för arbetstagarorganisation eller till skyddsombud. Denna sekretess hindrar inte heller att myndighet lämnar sådan information till deltagare i särskilt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på ett arbetsställe som behövs för verksamheten.

Är den, som erhåller uppgift med stöd av första stycket, knuten till myndigheten på det sätt som anges i 1 kap. 6 §, gäller för honom samma förbud att lämna ut eller utnyttja uppgiften som gäller hos myndigheten. *Han får dock utan hinder av förbudet lämna uppgiften vidare till ledamot i organisationens styrelse, om han underrättar denne om förbudet. I sådant fall gäller förbudet också för styrelseledamoten.*

Sekretess enligt 6 kap. 1–5, 7 och 8 §§, 7 kap. 8 och 11 §§ samt 8 kap. 2 och 8–10 §§ utgör inte hinder mot att myndighet fullgör vad som i lag är föreskrivet om skyldighet att lämna information till företrädare för arbetstagarorganisation eller till skyddsombud. Denna sekretess hindrar inte heller att myndighet lämnar sådan information till ledamot i skyddskommitté som behövs för hans uppdrag eller till deltagare i särskilt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på ett arbetsställe som behövs för verksamheten.

Är den, som erhåller uppgift med stöd av första stycket, knuten till myndigheten på det sätt som anges i 1 kap. 6 §, gäller för honom samma förbud att lämna ut eller utnyttja uppgiften som gäller hos myndigheten.

En företrädare för en arbetstagarorganisation får utan hinder av förbudet lämna uppgiften vidare till en ledamot i organisationens styrelse. Har ett skyddsombud, en skyddskommittéledamot eller en deltagare i särskilt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet utsetts av sådan lokal arbetstagarorganisation som avses i 6 kap. 2 och 8 §§ arbetsmiljölagen (1977:1160), får ombudet, ledamoten eller deltagaren utan hinder av

¹ Lagen omtryckt 1989: 713.

förbudet lämna uppgiften vidare till en ledamot i organisationens styrelse eller till en sakkunnig i arbetsmiljöfrågor hos en central arbetstagarorganisation till vilken den lokala organisationen hör. Rätten att lämna uppgift vidare gäller endast om uppgiftslämnaren underlämnar mottagaren om förbudet. I sådant fall gäller förbudet också för denne.

Utan hinder av att förbud gäller enligt denna lag att lämna ut eller utnyttja uppgift får företrädare för arbetstagarorganisation, skyddsombud, ledamot av skyddskommitté eller den som deltar i arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet på ett arbetsställe utnyttja uppgiften för sitt uppdrag. Därvid får han dock inte röja uppgiften för annan.

10 §

Myndighet får uppställa förbehåll, som inskränker enskild mottagares rätt att lämna uppgift vidare eller utnyttja uppgift, också när

1. myndigheten enligt 5 § lämnar sekretessbelagd uppgift till part, ställföreträdare, ombud eller biträde,

2. myndigheten med stöd av 7 § första stycket lämnar uppgift till någon som inte är knuten till myndigheten på det sätt som anges i 1 kap. 6 §.

Förbehåll enligt första stycket 1 får inte innebära förbud mot att utnyttja uppgiften i målet eller ärendet eller mot att lämna muntlig upplysning till part, ställföreträdare, ombud eller biträde.

Har förbehåll uppställts enligt första stycket 2, skall i fråga om förbehållet gälla vad som föreskrivs i 7 § andra stycket andra och tredje meningarna samt tredje stycket angående förbud att lämna ut eller utnyttja uppgift.

Har förbehåll uppställts enligt första stycket 2, skall i fråga om förbehållet gälla vad som föreskrivs i 7 § tredje och fjärde styckena angående förbud att lämna ut eller utnyttja uppgift.

Förordnande av regeringen eller riksdagen för särskilt fall om undantag från sekretess för uppgift får förenas med villkor att förbehåll som anges i första stycket skall uppställas vid utlämnande av uppgiften.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990.

3 Förslag till

1989/90:AU8

Lag om ändring i lagen (1982:80) om anställningsskydd

Bilaga 1

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1982:80) om anställningsskydd dels att 2 och 30 §§ skall ha följande lydelse, dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 30 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Finns det i annan lag eller i förordning som har meddelats med stöd av lag särskilda föreskrifter som avviker från denna lag, gäller de föreskrifterna.

Avtal är ogiltiga i den mån de upphäver eller inskränker arbetstagarernas rättigheter enligt denna lag. Genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation får dock göras avvikelser från 5, 6, 11, 15, 21, 22, 25–28, 32, 33, 40 och 41 §§. Den närmare beräkningen av förmåner som avses i 12 § samt avvikelser från bestämmelserna i 30 §, såvitt gäller besked enligt 15 §, liksom från bestämmelserna i 30 och 31 §§, såvitt gäller den lokala arbetstagarorganisationens rättigheter, får också bestämmas på det sättet.

Avtal är ogiltiga i den mån de upphäver eller inskränker arbetstagarernas rättigheter enligt denna lag. Genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation får dock göras avvikelser från 5, 6, 11, 15, 21, 22, 25–28, 32, 33, 40 och 41 §§. Den närmare beräkningen av förmåner som avses i 12 § samt avvikelser från bestämmelserna i 30 a §, såvitt gäller besked enligt 15 §, liksom från bestämmelserna i 30, 30 a och 31 §§, såvitt gäller den lokala arbetstagarorganisationens rättigheter, får också bestämmas på det sättet.

Avtal om avvikelser från reglerna i 21 § får träffas även utanför kollektivavtalsförhållanden, om avtalet innebär att kollektivavtal som med stöd av andra stycket har träffats för verksamhetsområdet skall tillämpas.

När efter bemyndigande av en central arbetstagarorganisation ett lokalt kollektivavtal har träffats om avvikelser från 22 § får avtalet tillämpas i fråga om uppsägning av arbetstagare som vid uppsägningstidens slut är äldre än 57 och ett halvt år bara om arbetsgivaren får den centrala arbetstagarorganisationens medgivande till varje enskild uppsägning.

En arbetsgivare som är bunden av ett kollektivavtal enligt andra stycket får tillämpa avtalet även på arbetstagare som inte är medlemmar av den avtalslutande arbetstagarorganisationen men sysselsätts i arbete som avses med avtalet.

30 §

En arbetsgivare som vill avskeda eller säga upp en arbetstagare på grund av omständigheter som hänför sig till arbetstagaren personligen eller lämna besked enligt 15 § om att en tidsbegränsad anställning skall upphöra, skall underrätta ar-

En arbetsgivare som vill avskeda eller säga upp en arbetstagare på grund av omständigheter som hänför sig till arbetstagaren personligen skall underrätta arbetstagaren om detta i förväg. Gäller underrättelsen uppsägning skall den lämnas

¹ Senaste lydelse 1984:1008.

betstagaren om detta i förväg. Gäller underrättelsen uppsägning eller besked enligt 15 §, skall den lämnas minst två veckor i förväg, och gäller den avskedande, skall den lämnas minst en vecka i förväg. Är arbetstagaren fackligt organiserad, skall arbetsgivaren samtidigt med underrättelsen varsla den lokala arbetstagarorganisation som arbetstagaren tillhör.

Är anställningstiden så kort att besked enligt 15 § första stycket skall lämnas när anställningen börjar, skall underrättelsen och varslet i stället lämnas samtidigt med beskedet.

Arbetstagaren och den lokala arbetstagarorganisation som arbetstagaren tillhör har rätt till överläggning med arbetsgivaren om den åtgärd som underrättelsen och varslet avser. En förutsättning är dock att överläggning begärs senast en vecka efter det att underrättelsen eller varslet lämnades. I det fall som avses i andra stycket skall överläggning begäras omgående.

Har överläggning begärts, får arbetsgivaren inte verkställa uppsägning eller avskedande förrän överläggningen har avslutats.

minst två veckor i förväg. Gäller den avskedande skall den lämnas minst en vecka i förväg. Är arbetstagaren fackligt organiserad, skall arbetsgivaren samtidigt med underrättelsen varsla den lokala arbetstagarorganisation som arbetstagaren tillhör.

Arbetstagaren och den lokala arbetstagarorganisation som arbetstagaren tillhör har rätt till överläggning med arbetsgivaren om den åtgärd som underrättelsen och varslet avser. En förutsättning är dock att överläggning begärs senast en vecka efter det att underrättelsen eller varslet lämnades.

30 a §

En arbetsgivare som ger en arbetstagarbesked enligt 15 § om att en tidsbegränsad anställning skall upphöra skall samtidigt varsla den lokala arbetstagarorganisation som arbetstagaren tillhör.

Arbetstagaren och den lokala arbetstagarorganisationen har rätt till överläggning med arbetsgivaren om beskedet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990.

Har underrättelse eller varsel lämnats före ikraftträdandet om att en tidsbegränsad anställning skall upphöra, tillämpas även efter ikraftträdandet äldre föreskrifter.

4 Förslag till

Lag om ändring i arbetsrättsliga beredskapslagen (1987:1262)

1989/90:AU8
Bilaga 1

Härigenom föreskrivs att p. 3 i bilagan till arbetsrättsliga beredskapslagen (1987:1262) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3. I fråga om lagen (1982:80) om anställningsskydd skall

*dels 25—27 och 32 §§ inte tillämpas,
dels 2, 3, 5, 7, 8, 16, 22, 33 och 34 §§ ha följande lydelse.*

2 §

Finns det i annan lag eller i förordning som har meddelats med stöd av lag särskilda föreskrifter som avviker från denna lag, gäller de föreskrifterna.

Avtal är ogiltiga i den mån de upphäver eller inskränker arbetstagarernas rättigheter enligt denna lag. Genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation får dock göras avvikelser från 5, 6, 11, 15, 21, 22, 28, 33, 40 och 41 §§. Den närmare beräkningen av förmåner som avses i 12 § samt avvikelser från bestämmelserna i 30 §, såvitt gäller besked enligt 15 §, liksom bestämmelserna i 30 och 31 §§, såvitt gäller den lokala arbetstagarorganisationens rättigheter, får också bestämmas på det sättet.

Avtal är ogiltiga i den mån de upphäver eller inskränker arbetstagarernas rättigheter enligt denna lag. Genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation får dock göras avvikelser från 5, 6, 11, 15, 21, 22, 28, 33, 40 och 41 §§. Den närmare beräkningen av förmåner som avses i 12 § samt avvikelser från bestämmelserna i 30 a §, såvitt gäller besked enligt 15 §, liksom bestämmelserna i 30, 30 a och 31 §§, såvitt gäller den lokala arbetstagarorganisationens rättigheter, får också bestämmas på det sättet.

Avtal om avvikelser från reglerna i 21 § får träffas även utanför kollektivavtalsförhållanden, om avtalet innebär att kollektivavtal som med stöd av andra stycket har träffats för verksamhetsområdet skall tillämpas.

När efter bemyndigande av en central arbetstagarorganisation ett lokalt kollektivavtal har träffats om avvikelser från 22 § får avtalet tillämpas i fråga om uppsägning av arbetstagare som vid uppsägningstidens slut är äldre än 57 och ett halvt år bara om arbetsgivaren får den centrala arbetstagarorganisationens medgivande till varje enskild uppsägning.

En arbetsgivare som är bunden av ett kollektivavtal enligt andra stycket får tillämpa avtalet även på arbetstagare som inte är medlemmar av den avtalssslutande arbetstagarorganisationen men sysselsätts i arbete som avses med avtalet.

3 §

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990.

Förslag till

Lag om ändring i arbetsmiljölagen (1977:1160)

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 2§ och 9 kap. 2§ arbetsmiljölagen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

2§

På arbetsställe, där minst fem arbetstagare regelbundet sysselsättes, skall bland arbetstagarna utses ett eller flera skyddsombud. Skyddsombud skall utses även på annat arbetsställe, om arbetsförhållandena påkallar det. För skyddsombud bör ersättare utses.

Skyddsombud utses av lokal arbetstagarorganisation som är eller brukar vara bunden av kollektivavtal i förhållande till arbetsgivaren. Finns ej sådan organisation, utses skyddsombud av arbetstagarna.

För arbetsställe där skydds-kommitté som avses i 8§ *ej* har tillsatts *äger yrkesinspektionen, om förhållandena påkallar det, medge att lokal avdelning av förbund eller med sådan avdelning jämförlig sammanslutning av arbetstagare utser skyddsombud utanför kretsen av arbetstagarna på arbetsstället (regionalt skyddsombud).*

För arbetsställe där skydds-kommitté som avses i 8§ *inte* har tillsatts *får lokal avdelning av förbund eller med sådan avdelning jämförlig sammanslutning av arbetstagare utse skyddsombud utanför kretsen av arbetstagarna på arbetsstället (regionalt skyddsombud). Rätten att utse regionalt skyddsombud gäller endast om avdelningen eller sammanslutningen har någon medlem på arbetsstället.*

9 kap.

2§¹

Arbetarskyddsstyrelsens beslut i *ärendet som avses i 6 kap. 2§ tredje stycket får inte överklagas. Detsamma gäller styrelsens beslut i ärende som avser tillämpning av föreskrifter meddelade med stöd av 5 kap.2§ andra stycket, 3§ andra stycket eller 5§.*

Arbetarskyddsstyrelsens beslut i *ärenden som avser tillämpning av föreskrifter meddelade med stöd av 5 kap. 2§ andra stycket, 3§ andra stycket eller 5§ får inte överklagas.*

Andra beslut som arbetarskyddsstyrelsen i särskilda fall har meddelat enligt denna lag eller med stöd av regeringens förordnande enligt lagen, får överklagas hos regeringen genom besvär.

Arbetarskyddsstyrelsens beslut om föreskrifter till allmän efterrättelse får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1990.

¹ Senaste lydelse 1982:674.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Propositionerna	1
Motionerna	2
Motioner med anledning av proposition 1989/90:19	2
Motioner från allmänna motionstiden	2
Utskottet	6
Inledning	6
Mål och inriktning för arbetsmiljöarbetet	8
Motionerna	8
Utskottets överväganden	11
Lagstiftningsfrågor	14
Arbetsmiljö och sekretess, m.m.	14
Propositionen	14
Utskottets överväganden	14
Regionala skyddsombud	15
Propositionen	15
Motionerna	15
Utskottets överväganden	16
Andra lag- och författningsfrågor	18
Motionerna	18
Utskottets överväganden	18
Rätt till omplacering	19
Gränsvärdesfrågor m.m.	20
Inledning	20
Allmänna frågor om gränsvärden	22
Gränsvärden m.m. för specificerade ämnen	23
Yrkesrelaterade frågor	27
Hemställan	30
Reservationer	33
Särskilda yttranden	43
Lagförslag bilaga 1	45
Lagförslag bilaga 2	51